

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat d'Educació

Memòria del Treball de Fi de Grau

Els gegants a l'escola: un recurs didàctic per treballar la cultura popular i les tradicions

Dulce Manzano Oliver

Grau d'Educació Primària

Any acadèmic 2017-18

DNI de l'alumne: 43103245A

Treball tutelat per Antoni Artigues Bonet
Departament de Filologia Catalana i Lingüística General

L'autor autoritza l'accés públic a aquest Treball de Fi de Grau.
L'autor no autoritza l'accés públic a aquest Treball de Fi de Grau.

Paraules clau del treball:
Gegants, entremesos, cultura, tradició, escola.

Resum:

L'escola és un espai adequat per prendre consciència i conèixer la nostra cultura popular i tradicions. Els gegants es presenten com un recurs valuós que permeten, a partir d'un context proper i motivant pels al·lots, treballar els continguts curriculars acostant-nos als nostres costums d'una manera lúdica i engrescadora.

Key words:

Giants, culture, tradition, school

Summary:

School is a convenient place to become aware and know about our popular culture and traditions. Giants are presented as a valuable resource which allows, from a close and motivating context for the children, to work curricular contents by approaching our habits in a fun and engaging way.

Un poble sense tradició és un poble sense avenir.
Alberto Lleras

Necessitam els símbols perquè conformen i agombolen la nostra ànima
Felip Munar
Els Gegants de Campos. Es Trinxeter i Madó Coloma.

ÍNDEX

1. Introducció	4
1.1 Justificació	5
2. Objectius	6
3. Metodologia utilitzada per desenvolupar el treball	6
4. Estructura i desenvolupament dels continguts	7
4.1 Els Orígens	8
4.2 Els gegants a Mallorca	9
4.3 Terminologia	10
4.4 Tipologia dels gegants	11
4.5 Relació dels Gegants de Mallorca	12
4.6 Aplec de rondalles i històries	16
4.7 Els gegants a l'Escola	71
4.7.1 Competències bàsiques	72
4.7.2 Relació de continguts que es poden treballar per matèries	74
4.7.3 Propostes d'activitats	76
5. Conclusions	79
6. Agraïments	81
7. Referències bibliogràfiques	82
ANNEX	87
Índex gegants	88
Música gegants Foner i Tanit	90
Música gegants Santa Maria del Camí	91

1. Introducció

Segons la Gran Enciclopèdia Catalana **cultura** és *el conjunt de tradicions (literàries, historicosocials i científiques) i de formes de vida (materials i espirituals) d'un poble, d'una societat o de tota la humanitat.*

En un món a on un procés de globalització uniformitzadora i interculturalitat s'imposa, com en el que actualment vivim, es fa manifest la necessitat de refermar els orígens de cada un de nosaltres per tal de no perdre les arrels. La cultura és el vincle invisible que ens uneix a altres persones, a un lloc, que ens dona una identitat. I els valors compartits a través de la comunitat en la que vivim ens aporta un sentit de pertinença.

Una de les finalitats del sistema educatiu actual és [...] *ajudar els alumnes a adquirir la consciència de pertànyer a la comunitat de les Illes Balears [...]*¹. La diversitat cultural existent en els centres educatius², com a reflex de la societat, fa palès la necessitat de transmissió, el que és conegut com a socialització o enculturació. La socialització es du a terme, en primera instància, a la família i a l'escola. A les famílies es té contacte amb les tradicions familiars, que no tenen perquè ser les de l'entorn a on habiten. Per aquest motiu les escoles desenvolupen un paper tan important en la conservació i transmissió de la nostra cultura amb l'objectiu de [...] *reforçar el sentiment de pertinença a l'àmbit cultural i lingüístic català i entendre la diversitat lingüística i cultural com un dret dels pobles i dels individus.*

La diversitat cultural és un valor a defensar. Cada cultura és especial, diferent, i aquesta diversitat és el que enriqueix aquest món, per tant no podem deixar que la globalització i la interculturalitat aconseguixin homogeneïtzar-nos i fer desaparèixer el que som i d'on venim. La vigència de la cultura popular i tradicional és directament proporcional a l'arrelament i el suport actiu dels ciutadans.

¹ Decret 32/2014 pel qual s'estableix el *Curriculum de l'Educació Primària a les Illes Balears.*

² Segons dades publicades en l'Anuari de l'Educació de les Illes Balears, 2015, Mallorca acollia un total d'alumnat estranger de 119 nacionalitats.

1.1 Justificació

Aquest és un projecte que engloba la diversitat, la realitat i la integració, com a resposta a un món escolar, on la pluralitat és la base de l'educació.

Qui estima Mallorca no la destrueix. Amb aquest lema es presenta tota una campanya de defensa del territori. El que simbolitza, però, va més enllà de la conservació dels ecosistemes de la nostra illa. El missatge és ben clar i transportable a l'àmbit cultural, perquè si volem que la saviesa popular sobrevisqui es necessari que les noves generacions la coneguin i així la podran viure i gaudir, l'estimaran i, per tant, la defensaran.

L'escola és l'espai formal a on descobrir i treballar amb els infants les nostres arrels, de prendre consciència del lloc a on viuen. Un excel·lent recurs per apropar els educands en aquest món d'una manera lúdica és mitjançant els costums del poble. Cada municipi té les seves festes i formen part de la seva identitat, són part del seu patrimoni cultural més antic. De les diferents expressions culturals com danses, gastronomia, cançons, literatura, els oficis artesans, les tècniques de treball, l'arquitectura tradicional..., la que és objecte d'estudi en aquest treball és el món Geganter.

El gegant i la geganta són unes figures de les que nins i nines es senten atrets. Joan Amades (1983) en fa una descripció molt encertada quan diu *La visió d'aquests éssers, d'origen remot i obscur, posseïts d'un bell encís, ha fet vibrar amb la més aguda intensitat els infants de tots els temps, que hem mirat les elevades figures amb un agredolç d'admiració, curiositat i païra alhora; però ens ha atret amb una força irresistible i ens han fet viure moments de meravellosa il·lusió, que ens transportaven en un enciser món de rondalla.*

A Mallorca, dels 53 municipis existents, més de 40 tenen gegants que els representen. Aquestes grans figures són l'orgull de la seva gent. S'han convertit en elements de la nostra identitat. Darrera cada una d'elles s'hi amaga una rondalla, un personatge, un tros de la nostra història, que sovint queda en l'oblit.

La manca de material destinat als nins i nines sobre els gegants fou l'origen d'aquest treball empíric que, aprofitant aquest potencial captivador envers els infants, ha

desenvolupat en una proposta educativa per treballar dins l'aula no només aspectes culturals, sinó també continguts d'altres matèries i valors.

2. Objectius

Aquest estudi té la finalitat de mostrar la capacitat didàctica dels gegants per treballar, no només història i cultura, sinó també aspectes curriculars. Les figures gegantines poden ser un fil conductor motivant i engrescador pels alumnes.

En concret, els objectius que es proposa el treball són:

- Introduir el món dels gegants dins les aules de les escoles.
- Recollir les històries i significats de cada un dels gegants mallorquins.
- Apropar i donar a conèixer el món dels gegants per tal que l'alumnat i les seves famílies gaudeixin de la festa gegantera i se l'estimin.
- Potenciar l'estimació del nostre patrimoni cultural partint del seu coneixement i el sentin com seu.
- Mostrar els gegants com un recurs didàctic complet, amb el que treballar tots els continguts curriculars d'una manera motivant i engrescadora.

3. Metodologia utilitzada per desenvolupar el treball

Aquest és un treball empíric, que fa una recerca d'informació sobre els gegants de la illa de Mallorca per a la seva aplicació didàctica dins l'aula.

Primerament es va fer un llistat amb tots els gegants de l'illa. Aquesta llista va sofrir modificacions a mida que es comprovava la informació. A més, i gràcies a l'època esplendorosa que actualment viu el món geganter a Mallorca, constantment s'estan creant nous gegants que han sigut incorporats. Degut al gran nombre de parelles de gegants i a la dificultat de trobar informació sobre les parelles més antigues, es va optar per focalitzar la investigació sobre els gegants que estan en actiu, és a dir, els que participen a les trobades i/o poden ser visitats. Una vegada la llista estava elaborada, es

va passar a la seva classificació, important tant per presentar els gegants com per fer les proposicions didàctiques.

La següent passa fou la recerca i recull de les històries i llegendes de cada una de les figures: els seus orígens, les històries, material fotogràfic. Aquest punt ha sigut el més complex degut a la manca d'informació i de material de qualitat publicat. Exceptuant el llibre de Pau Tomàs i Ramis (2010), la tasca d'investigació s'ha fet sobre el camp i consultant fonts primàries: visites a les trobades de gegants, contacte amb les colles i ajuntaments, recerca d'informació bibliogràfica i webgrafia.

Al mateix temps, es cercava informació sobre les diferents possibilitats didàctiques que es podrien oferir per a treballar dins les aules. Hi ha algunes propostes, sobretot en l'àmbit de Catalunya a on el món geganter està molt més arrelat que no aquí a Mallorca, però aquestes propostes, al meu parer, estan més orientades a donar a conèixer les colles geganteres i els gegants en sí, que no a mostrar els gegants com un recurs didàctic per treballar aspectes històrics i culturals o continguts curriculars. Així doncs, els llibres sobre com treballar les rondalles dins l'aula si han estat de gran ajuda.

4. Estructura i desenvolupament dels continguts

Hom utilitzava els mites per expressar conviccions filosòfiques, cosmovisionals o religioses. No s'entén l'existència humana sense els mites, sense la mitologia³. I el gegant és un mite universal i comú a totes les cultures. Llegendes, contes, històries, rondalles... són conegudes des de les més antigues civilitzacions. Aquests éssers fabulosos, d'estatura i força enormes generalment són descrits com violents i malvats, però també com a personatges intel·ligents, simpàtics i benefactors.

Gilgamesh és el primer mite relacionat amb gegants que es coneix. Pertany a la mitologia sumèria, un poble que va aparèixer durant la civilització Mesopotàmica, cap

³ Entesa com el *de mites d'un poble, d'un conjunt de pobles, o d'una zona geogràfica o també relatiu a una religió o a una divinitat o a una obra literària o artística.* (Gran Enciclopèdia Catalana)

al 3500 a.C. Al llarg de les dotze tablettes del Poema es descriu com un heroi mític de 5,60 m d'altura.

A la mitologia grega en trobam molts d'exemples. Hi ha gegants com els Titans o els Ciclops d'Homer. També hi ha altres figures de mides gegantines com els Déus.

Des del gegant mesopotàmic, el nòrdic Thor, els bigfoots o yetis, els molins del Quixot, el Gegant del Pi..., són només algunes mostres de la gran quantitat de personatges de forma humana i de mides gegantines, amb diverses intencionalitats i propòsits, que han sigut protagonistes de relats, contes i llegendes, ja fossin de caire meravellós o reals.

4.1 Els Orígens.

Els inicis de les primeres figures gegantines, tal i com les coneixem ara, no es saben en certesa. Això és degut a que els Gegants surten citats poques vegades i es fa difícil seguir-ne el rastre. No serà fins el segle XVII, en que viuen la seva època esplendorosa, quan n'apareixen abundants dades. Tot i això, Joan Amades (1983) els situa amb els inicis de la celebració de la processó del Corpus Christi⁴, gràcies a una ressenya de la processó del 1380⁵.

L'Església, en el segle XIII i XIV, vol arrelar el sentit del Cristianisme en les gents senzilles per fer front a altres religions com la jueva o la mahometana. Per tant, té la necessitat de captar el protagonisme dels rituals i cerimonials que el poble dedica a divinitats i que no obeïen als canons que l'Església Catòlica contemplava, i ràpidament els titllà d'herètics.

Les primeres celebracions del Corpus Christi estaven restringides a l'interior del temple. Però no passà gaire temps quan la festa es traslladà als carrers, convertint-se en processó. Era un dels actes més esperats. Tenia una estructura rigorosa i protocol·lària. En un principi constava d'un sol cos, però ben aviat fou dividida en dues parts: la que

⁴ El Papa Joan XXII, al 1317 expedí una butlla on universalitza la festivitat i s'establí la processó commemorativa.

⁵ La primera ressenya fa referència a l'entremès del Corpus "Lo Rey David ab lo Jigant".

encapçalava, a on es situaven els entremesos⁶; i una segona amb un sentit plenament litúrgic. Als entremesos, primerament els dotaren d'un caràcter educatiu. Era una representació ambulante destinada a fer conèixer els personatges i passatges bíblics tant de l'Antic com del Nou Testament. Però arribat el moment que la fe catòlica ja estava arrelada i els passatges i personatges bíblics eren coneguts pel poble, les representacions, que en origen induïen el poble a la devoció i culte, varen acabar per desaparèixer degut a la degeneració i abusos en que desembocaren les representacions. Poc a poc, les figures dels entremesos començaren a participar de la processó de forma autònoma o individual, d'una manera totalment deslligada de l'entremès al que pertanyien: lleons, dracs, unicorns..., i gegants; de mides superiors a la normal, eren portats per un o dos homes que s'introduïen dins de l'armadura o estructura buida d'aquells elements. **Aquí en trobam l'origen dels gegants i del bestiar** o bèsties del comú, que en són representants els Bous, els Dracs...

Els grups de persones encarregats de les representacions dels entremesos podien anar a peu, però també amb escenaris ambulants, anomenats papillons, a on podien representar grans muntatges escenogràfics. Aquests cadafals eren fixes o muntats sobre rodes, coneguts com carretes, castells o roques. Els portadors intentaven dissimular al màxim la seva presència per tal de dotar de més realisme a les figures.

4.2 Els gegants a Mallorca

Joan Amades data la primera presència dels gegants processionals a Barcelona l'any 1424, a la processó de les festes del Corpus de la ciutat. Aquell any hi participava una figura que formava part de l'entremès "Lo Rei David ab lo giguant". Aquest gegant representava Goliat, personatge ferotge i malèfic, que fou mort amb una fona per David.

A Mallorca, la història d'aquestes figures antropomòrfiques de mides gegantines comença més de dos segles després, amb la parella de gegants de Sóller l'any 1630. El

⁶ En aquest context fa referència a les peces teatrals, de caràcter menor, escrites en llenguatge planer i sovint dialectal, que anava destinada a un públic pagès i menestral, poc exigent. (Enciclopèdia catalana)

Segons Amades (1983), *aquest terme es troba citat per primera vegada l'any 1381, en ocasió de la coronació de la Reina Sibil·la pel rei Pere*. Té l'origen en les facècies simbòliques que es presentaven entre plat i plat en els grans àpats reials, rebent el nom d'entremès.

següent gegant documentat el tenim a Sineu, al 1653. I al 1690 apareixen nous gegants, aquesta vegada a la localitat d'Alcúdia.

Ja no serà fins al 1734 que es tenen notícies de nous gegants, aquesta vegada a la Ciutat de Palma. I no serà un o dos gegants, sinó vuit els encarregats de participar al Corpus. Més endavant s'afegiria una geganta amb un peix entre els braços.

Però seria a Sant Llorenç des Cardassar, per aquell temps un petit llogaret de Manacor, qui trauria una figura gegantina durant la processó. És la primera figura de la que es conegut el nom: Puput.

Després d'èpoques menys esplendoroses, no serà fins el segle XIX quan els gegants comencen a tenir una certa rellevància, convertint-se en un fet comú a moltes viles mallorquines.

Malauradament, aquestes figures gegantines no existeixen actualment.

4.3 Terminologia

Denominam Gegants, Nans i altres figures simulant animals que són conduïdes per homes que marxen per llurs peus⁷.

Abans de començar a parlar dels Gegants de Mallorca, és necessari familiaritzar-se amb una sèrie de mots.

TERMINOLOGIA

- Gegant: Figura vertical, de característiques humanes, amb les mesures considerablement superiors a les d'una persona de dimensions normals. És conduïda des de l'interior per una persona d'alçada adulta. Participa de les festes i celebracions amb caire lúdic i alhora de símbol col·lectiu.

⁷ Amades (1983)

- Gegantó: Gegant de dimensions superiors a la figura humana, però marcadament més reduïdes que les de la mitjana dels gegants. És conduït per persones d'alçada adulta.
- Gegantet: Gegant fet especialment per ser conduït per nins. No són gaire més alts que les persones adultes.
- Gegant de motxilla: Gegant que el geganter porta subjectat al cos com si fos una motxilla.
- Gegant de Pal: Es munta la figura sobre una mena de plataforma sostinguda directament per un pal o per una estructura simple en forma de T. El portador acostuma a situar-se a l'interior, restant tapat per la indumentària de la figura. Acostumen a ser gegantons fets per als infants, escoles, esplais, grups de teatre, etc.
- Gegant Manotes: Gegant que té els braços solts, subjectes només per les aixelles i que en voltar o girar reparteixen bufetades entre la gent de l'entorn. Provoquen la participació activa dels espectadors. Són molt populars, sobretot a Catalunya. Són figures no gaire altes, d'aspecte burlesc i malgarbat.
- Colles de gegants: Grup de persones que tenen cura dels gegants i són les encarregades del transport i ball de les figures, amb l'objectiu de refermar el patrimoni festiu del poble i millorar la qualitat de les festes amb la participació popular.

Entremesos animals.

- El Drac: Animal fabulós representat amb cap de serpent, cos de cocodril, potes d'àguila o de rèptil, ales de ratapinyada, llengua acabada en punta de dard i cua girada en volutes i amb la punta alçada.
- La Cuca Fera: Figura formada per una coberta que vol semblar la cuirassa d'una tortuga amb el cap movable. No desprèn ferresa .

4.4 Tipologia dels gegants

Podem classificar les figures gegantines actuals en cinc grups depenent del que representen:

- Les **parelles de pagesos**. El grup més nombrós. Els més antics són els d'Inca, Abdó i Maria (1928); en Tòfol i na Francinaina de Ciutat (1962);

la parella de Sa Pobla, n'Antoni i na Margalida (1987), són alguns exemples.

- Els **personatges històrics**. Com en Barba-rossa de Lluçmajor (1970), en Cabrit i en Bassa d'Alaró (2000) o el Rei Sanç I i Jaume III del Consell Insular de Mallorca (2002).
- Els que representen **oficis tradicionals**. En trobam a Capdepera amb en Roc –pescador- i n'Esperança –llatadora- (2003), els sabaters d'Inca (1994).
- Els inspirats en **rondalles, llegendes i dites**. En Pere Taleca (1970) o na Joanota (1971) de Lluçmajor; en Martí Tacó (1997-98) de Sant Jordi; o el Bou i na Fàtima (2004) de Puigpunyent.
- Inclou la **resta** de gegants. En són exemples els Xeremiers de Ciutat (1973); en Vicenç –moro- (1942) de Manacor; es Siurell i sa Siurella (2002) de Marratxí.

4.5 Relació dels Gegants de Mallorca

COLLA	NOM GEGANTS	CATEGORIA
AGRUPACIÓ DE COLLES	Foner	Personatge històric
	Tanit	Personatge històric
ALARÓ	Cabrit	Personatge històric
	Bassa	Personatge històric
ALCÚDIA	L'amo en Jaume Panxa-roja	Parella pagesos
	Madò Aina	Parella pagesos
	Pere	Restants: Fill dels gegants
	Victòria	Restants: Filla dels gegants
BINISALEM	Jaume	Oficis: Amo de possessió
	Aina	Oficis: Madona de possessió

BUNYOLA	Mateu	Oficis: Carboner
	Bàrbara	Oficis: Recollidora d'olives
CALVIÀ	Jaume I	Personatge històric
	Violant d'Hongria	Personatge històric
	Abu Yahya	Personatge històric
	Fàtima	Personatge històric
	Tio Pep de sa Pipa	Restants: Fundador escola Música Calvià
CAMPOS	Es vaquer	Oficis
	Sa collidora de tàperes	Oficis
CAMPOS (ASSOCIACIÓ)	Es Trinxeter	Restants: Personatge popular Campos
	Madò Coloma	Restants: Personatge popular Campos
CAPDEPERA	Roc	Oficis: Pescador
	Esperança	Oficis: Llatadora
CONSELL	Tomeu	Oficis: Trinxeter
	Elisabeth	Oficis: Espardenyera
CONSELL INSULAR DE MALLORCA	Jaume II	Personatge històric
	Esclaramonda de Foix	Personatge històric
	Sanç I	Personatge històric
	Jaume III	Personatge històric
FELANITX	Gegant des Macolí	Rondalla
	Maria Enganxa	Rondalla
INCA	Sabater	Oficis
	Sabatera	Oficis
LLORET DE VISTALEGRE	Domingo	Oficis: Gegant figueraler
	Loreto	Oficis: Geganta figueralera

LLUCMAJOR	Miquel	Parella de pagesos
	Càndida	Parella de pagesos
	Pere Taleca	Rondalla
	Fada Morgana	Rondalla
	L'amo de so na Moixa	Rondalla
	Na Joanota	Rondalla
	Barba-rossa	Personatge històric
	Bruixa Tavèn	Rondalla
MANACOR	Vicenç	Restants: Moro
	Catalina	Restants: Pagesa
	Mossèn Alcover	Personatge històric
	Domingo	Restant: gegantó divertit
	Picarolet	Restant: Bufó
	Catalineta	Rondalla
MANCOR DE LA VALL	Joan	Oficis: Carboner
	Llúcia	Oficis: Brodadora
MARRATXÍ	Marçal	Restants: Siurell
	Madò Bet	Restants: Siurella
MURO	Antoni	Restants: Xeremier
	Joan	Restants: Flabioler
PALMA	Tòfol	Parella pagesos
	Francinaina	Parella pagesos
	Tomeu	Parella pagesos
	Margalida	Parella pagesos
	Xeremier	Restants
	Flabioler	Restants
	Dimoni Jordi	Restants
	Dimoni Pau	Restants
	Drac de na Coca	Rondalla
POLLENÇA	Toni	Restants: Menestral

	Maria dels Àngels	Restants: Representa la cultura
PORRERES	Roc	Parella pagesos
	Bet	Parella pagesos
PUIGPUNYENT	Bou d'Or	Rondalla
	Fàtima	Rondalla
SA POBLA	Antoni	Parella pagesos
	Margalida	Parella pagesos
SA COLÒNIA DE SANT JORDI	Martí Tacó	Rondalla
	Reina	Rondalla
SANT LLORENÇ DES CARDASSAR	Jaume Belluguins	Rondalla
	Angolina Trebolina	Rondalla
	Salvador Galmès	Personatge històric
SANTA EUGÈNIA	Bernat	Oficis: Pagès
	Eugènia	Oficis: Brodadora
SANTA MARGALIDA	Mateu	Parella pagesos
	Margalida	Parella pagesos
SANTA MARIA	Soler, el bandejat	Rondalla
	Maria de Coanegra	Rondalla
SANTANYÍ	Bernat Cinclaus	Rondalla
	Maria Ramis	Rondalla
SINEU	Marc	Ofici: Ferrer
	Maria dels Àngels	Ofici: Collidora de figues
SÓLLER	Antoni	Parella pagesos
	Catalina	Parella pagesos
SON ESPANYOLET	Gaietà	Restants: Patró barriada
	Assumpció	Restants: Titular parròquia barriada
	Cucafera	Restants: Bestiari
	Víbria	Restants: Bestiari

SON SARDINA	Na Comas	Restants: Personatge popular del barri
	En Comaro	Restants: Personatge popular del barri
	En Cosmet	Restants: Personatge popular del barri
VALLDEMOSSA	Frédéric Chopin	Personatge històric
	Geroge Sand	Personatge històric

4.6 Aplec de rondalles i històries

De gegants a Mallorca fa més de 350 anys que n'hi ha. Els que coneixem actualment foren elaborats a partir del segle XX i fins a dia d'avui, perquè els exemplars més antics han desaparegut.

Amb la finalitat d'apropar els gegants als infants el recull de les rondalles, llegendes i històries es farà de les figures gegantines que avui en dia participen de les festes populars, concorren a les trobades de gegants o són exposats per el delit dels ciutadans.

AGRUPACIÓ DE COLLES

Dues figures que intenten unificar les quatre illes i que pretenen cercar vincles comuns entre ells: el foner balear, representatiu de Mallorca i Menorca, i la deessa Tanit, simbolitzant Eivissa i Formentera.

Foner

(Agrupació de colles)

Representa un dels temuts guerrers foners mallorquins o menorquins. Aquests lluitaven a guerres com a mercenaris i la seva destresa i habilitat amb la fona fou lloada tant per historiadors grecs com romans. Foren una de les milícies més famoses de l'antiguitat, fins al punt que l'Antiga Grècia coneixia a les Illes Balears com "*Islas Gimnesias*" que significava Illes dels foners, ja que els Gimnetes eren

els soldats del cos d'infanteria, a on els foners formaven part de les seves tropes de primera fila.

Ja de ben petits practicaven amb la fona. Conta la llegenda que els pares col·locaven el menjar dels seus fills damunt les branques dels arbres. Si volien menjar ho havien de tomar amb ajut de la fona. Era molt important aprendre l'ús de la fona per poder sobreviure caçant o defensant-se dels atacs enemics.

Cada foner duia tres fones, una al canell per a les distàncies curtes; una al cap pels llançaments de curta distància; i una a la cintura per a llançament llargs i potents.

Tanit **(Agrupació de colles)**

Representa les illes d'Eivissa i Formentera.

Tanit fou una de les més importants deesses de la mitologia cartaginesa, no només es coneguda a Eivissa, sinó també a altres llocs del Mediterrani que varen pertànyer a l'imperi cartaginès.

Fou la deessa de l'amor, la fertilitat, la vida, la prosperitat, les collites, la mort i la lluna. La llegenda conta que quan les coses no anaven bé a Ibosim (tal i com es coneixia a la illa d'Eivissa en l'època cartaginesa), era perquè els seus deus estaven enfadats. Per tenir-los contents feien sacrificis humans en el temple de *Es Culleram*, una cova que es troba al nord de l'illa.

El seu símbol era un triangle amb una línia horitzontal en el seu vèrtex superior, on hi havia un cercle.

La seva figura hel·lenitzada s'ha convertit en una de les imatges característiques de l'illa Pitiüsa, en un autèntic símbol.

Material gràfic Agrupació de colles:

Composició musical Tanit i Foner. (Annex 2)

Ciutat Gegantera'07 – Ball dels gegants de les Illes <https://youtu.be/nHPZfLwh2VY>

Manchester descobreix les Illes Balears 2009

Part 1 <https://youtu.be/PUf5tj-smes>

Part 2 <https://youtu.be/fbEaSCuJGHM>

Part 3 https://youtu.be/nQI17X8_LTc

Part 4 <https://youtu.be/pfmMEc2o9oA>

Part Final <https://youtu.be/vc8PhDbEdvk>

ALARÓ

En Cabrit i en Bassa

(Alaró)

Guillem Cabrit i Guillem Bassa aforen dos valents cavallers, fidels fins a la mort al seu rei legítim, Jaume II de Mallorca. El 1286 defensaren el castell d'Alaró davant les tropes del rei Alfons el Liberal, que volia apoderar-se de la fortalesa, l'únic punt de l'illa que encara no havia claudicat.

Quan el rei usurpador “Anfós” – tal com es pronunciava Alfons en català medieval- arribà al Castell, on encara onejava la bandera de Jaume II, en Cabrit i en Bassa li demanaren:

- Qui sou vos?
- Jo som el rei Anfós! –exclamà el rei catalanoaragonés.
- Jo, l'únic anfós que conec, me'l menj amb salsa!!! –li contestaren.
- I vosaltres, qui sou? –demanà el rei.
- En Guillem Cabrit i en Guillem Bassa!
- Idò us jur que us torraré com un cabrit, amb un foc que no hi haurà cap bassa d'aigua que l'apagui.

Finalment, el Castell caigué i Alfons complí la promesa. En Cabrit i en Bassa aforen cremats vius damunt unes esgrelles a la plaça del Lledoner d'Alaró.

Per el poble mallorquí varen ser durant molt de temps el prototip de la fidelitat i la integritat i, fins i tot, foren venerats com a sants i màrtirs.

Material gràfic Alaró:

Pàgina web Geganters d'Alaró <http://www.mallorcaweb.net/cabritibassa/>

Geganters d'Alaró, pàgina facebook <https://www.facebook.com/gegantersalaro>

Trobada de Gegants a Alaró 2010 <https://www.youtube.com/watch?v=mHtu8cFQxsc>

Trobada de gegants a Alaró 2011 <https://www.youtube.com/watch?v=02SoLHpGDrl>

Alaró, trobada de Gegants 2014

<https://www.youtube.com/watch?v=Qhf7fkiuo5Y&t=1386s>

ALCÚDIA

La vila té diferents gegants i gegantons. Els gegants són en Jaume panxa-roja i madò Aina. Són els antics Rampell i Pipella restaurats. I els gegantons són en Pere i na Victòria, concebuts com els fills dels gegants.

**Jaume Panxa-roja i Madò Aina
(Alcúdia)**

Al 1988, Alcúdia recupera la seva tradició gegantera desapareguda fins aleshores. Es crearen dos gegants, en Rampell i na Pipella, una parella de pagesos vestits de forma tradicional mallorquina, ella amb indumentària del segle XVIII i ell de principis de segle XIX. Eren gegants estàtics i no estaven preparats ni per ser portats ni per ballar.

Per tal de canviar aquesta característica, al 2006 s'encarrega una estructura interna que permetés poder-los fer desfilars i dansar. A més, se'ls canvià el vestuari, després d'un meticulós estudi sobre vestuari tradicional mallorquí. Ara van vestits com una parella mallorquina de la part forana de mitjan segle XIX.

Quan es tornaren a presentar als alcudiencs i a la comunitat gegantera ho feren com l'amo en Jaume Panxa-roja i madò Aina, els nous gegants amb nous noms.

En Pere i Na Victòria (Alcúdia)

Per acompanyar els gegants es crearen dos gegantons, en Pere i na Victòria, que prenen el nom del patró i del dia de la fira d'Alcúdia. En Pere du un exemplar de Tirant lo Blanc, com a defensa de la cultura catalana.

Material gràfic Alcúdia:

Colla de geganters d'Alcúdia, blog www.gegantsalcudia.blogspot.com

Colla de geganters d'Alcúdia, facebook <https://www.facebook.com/gegantsalcudia>

VI Trobada de Gegants a Alcúdia (2011) <https://youtu.be/JwVaHngCgFE>

Felicitació de Nadal – Colla de Geganters d'Alcúdia https://youtu.be/_w-uaU953jY

Presentació de na Victòria i en Pere Gegantons d'Alcúdia 2010

https://youtu.be/-p_mpAg03U8

L'amo en Jaume Panxa-roja i Madò Aina gegants d'Alcúdia

<https://youtu.be/oKTPpp9x8jA>

BINISSALEM

En Jaume i n'Aina (Binissalem)

Els dos gegants representen una parella d'amos de possessió, segons diuen la de Son Roig. Ell porta amb les mans unes tisores de podar i ella un paner i un trinxet, eines de foravila que tant poden servir per anar a veremar, com per collir figues, podar, empeltar...

La verema és la collita de raïms per a la producció del vi. El període compren entre juliol i octubre depenent del grau de maduració del raïm i de la varietat, i és molt important per obtenir una bona relació entre els sucres i els àcids en el gra del raïm. La poda de les parres es fa a finals de la tardor i principis d'hivern, per llevar les sarments. Durant la primavera també es poden els brots verds si n'han crescut molts.

Binissalem és terra de vi i vinyes, i la verema és una època molt especial i festiva. Aquesta és la glossa que va guanyar al concurs de glosses de les festes del Veremar del 2015.

Cada pic que un mallorquí
-es igual d'on ve i on va-
Entra per setembre aquí
I veu celebrar Es Vermar
Quasi se sent acubar
I ja se pensa morir,
Tanta enveja deu tenir
Que mai no confessarà.
Veu com ho fan per fer es vi,
Cada ball, cada sopar...
Ell també ho vol celebrar,
Vol ser-ne part i gaudir
I no atura de pensar
"Com se fa una festa així?"

Fideus, vi, gent animada,
Raïms, nits, trepitjadors,
Xeremiers, balladors,
música de matinada,
una tradició servada,
i qualque gat, més de dos.

Carrosses, gegants, amors,
Sopars, jocs, festa nostrada!
Gloses, copes, gusts, olors,
i una vila agermanada
són els ingredients millors

per un bon plat de vermada.
Un conjunt de gent xalesta
Que ofereix es seu recoble,
Compartir, disbauxa i testa,
Alegria manifesta,
Germanor, amistat honesta,
Divertiment i un cor noble.
Tot això fa una festa
I sa festa fa un poble.

Pau Riera Picó (Selva)

Material gràfic Binissalem:

Sant Jaume 09 Gegants Binissalem <https://youtu.be/C8bDpvwxy7M>

Binissalem Trobada de gegants 2014 <https://youtu.be/MVKBjQIRij0>

Es ball de n'Aina i en Jaume – Vermada 2010 – Binissalem

<https://youtu.be/YEwhoh4PT2A>

Binissalem https://youtu.be/h5xE19_ax4I

BUNYOLA

**En Mateu
(Bunyola)**

Representen dos dels oficis amb els que el poble de Bunyola és identificat i que, com altres, s'han perdut.

En Mateu és un carboner. Es diu carbonejar a la conversió de llenya d'alzina en carbó vegetal. La producció de carbó es feia durant els mesos de primavera i estiu. El carboner llogava a l'amo o propietari de la possessió una part del bosc. Allà cercava un lloc apropiat per construir el rotlle de sitja, una superfície planera de forma circular, com una era petita, amb la vorera empedrada. A prop, per tal de poder tenir cura de la cocció del carbó, es construïa la barraca on havia de viure durant uns mesos, el forn per coure pa i altres construccions de pedra per mantenir el bestiar necessari per transportar el carbó al poble.

La llenya, ben tallada, s'anava col·locant damunt del rotlle començant pel centre. Quan havia adquirit la forma cònica, es posava a sobre una capa de branques primes recobertes de terra fina, deixant només un forat a la part superior. Per aconseguir el carbó, la sitja havia de coure entre nou i deu dies. Després ja podia ser transportat i venut als pobles i Ciutat.

L'ofici de carboner va anar desapareixent quan als anys 50 i 60 es varen popularitzar les estufes i cuines de gas butà.

Na Bàrbara (Bunyola)

Na Bàrbara és una collidora d'olives. Des del segle XVI l'aprofitament de l'olivera fou primordial per a les possessions de la Serra de Tramuntana com Bàltx d'Avall a Sóller o Comassema a Orient.

La recollida de l'oliva era una feina molt feixuga i feta, majoritàriament, per dones. Això va fer que les treballadores s'haguessin de cercar a altres pobles com Bunyola. Aquestes dones romanien a la possessió de tres a sis mesos, des de principis de

novembre. Només tornaven a casa seva per Nadal, per tornar a la feina després del dia dels Reis.

Al cançoner popular hi trobam *La mort de na Margalida*, que conta la mort d'aquesta jove recollidora d'olives i la desesperació del seu enamorat. També *Cançó des collir olives*. Ambdues interpretades, entre altres artistes, per Maria del Mar Bonet.

Material gràfic Bunyola:

III Trobada de gegants a Bunyola <https://youtu.be/SeIXPxJS3wg>

I Pujada dels gegants de Bunyola a Sa Comuna <https://youtu.be/1IGNmQxqueQ>

Vídeo promocional X Aniversari Gegants de Bunyola 2017

<https://youtu.be/jNuTvbzM8d8>

CALVIÀ

Aquests dos gegants commemoren el desembarc que les tropes cristianes de Jaume I *el Conqueridor* feren a la cala de Santa Ponça la nit del 9 al 10 de setembre de 1229. Tal i com diu el *Llibre dels Fets*: “E trobarem un lloc qui havia nom Santa Ponça e estimaren que allí era bon lloc d'arribar”.

Jaume I (Calvià)

Fill del Rei Pere II el Catòlic i de Maria de Montpel·lier, Jaume I va ser proclamat Rei de la Corona d'Aragó amb només 5 anys. Va néixer al 1208 a Montpel·lier i morí a València al 1276.

Davant el perjudici que la competència comercial i la pirateria dels sarraïns de les illes ocasionaven als mercaders catalans, Jaume I inicià en 1229 la conquesta de Mallorca amb la victòria de la batalla de Porto Pi. Després de vèncer la primera resistència sarraïna illenca, les tropes musulmanes foren successivament derrotades. La conquesta culminà el 31 de desembre d'aquell any quan, després de rebutjar els intents de

negociació d'Abú Yahya, valí musulmà, el rei catalanoaragonès entrà a Palma. La conquesta suposava la destrucció i la substitució de la societat musulmana a les Illes, integració de Mallorca al món cristià occidental, la instauració d'una societat feudal, noves institucions, s'introdueix la llengua catalana i la religió i cultura cristianes.

Violant d'Hongria

(Calvià)

Filla del rei Andreu II i de Violant de Courtenay, el seu nom era Andreua. El 1234, a proposta del papa, fou arranjat el seu matrimoni amb el rei Jaume I de Catalunya-Aragó. Les noces, que causaren sensació a l'estranger, se celebraren a Barcelona el 1235. Violant fou la segona esposa de Jaume I, amb el que va tenir nou o deu fills.

Va ser una dona de talent i caràcter. Dona de talent i caràcter, exercí una forta influència sobre el seu marit. Al costat del Rei, va tenir un important paper en la política de la corona d'Aragó. Fou un dels consellers més valuosos del rei, sobre el qual exercí una forta influència malgrat les amants que aquest no deixà de tenir durant el seu matrimoni. Intervingué decisivament en acords internacionals i en les condicions per a la rendició de la ciutat de València, en la que entrà triomfalment amb el seu espòs el 9 d'octubre del 1238.

Fou soterrada al monestir de Vallbona de les Monges.

Abu Yahya

(Calvià)

Fou el darrer Valí de Mallorca, que va morir a mans dels cristians quan entraren, comandats per Jaume I a Madina Mayurqa el 31 de desembre de 1229.

El califa de Còrdova li ordenà de passar a l'Àfrica, però ell no l'obeí. Durant el seu govern Jaume I emprengué la conquesta de Mallorca. Resistí als atacs dels catalans i

contraatacà amb les seves naus. Derrotat, empresonat i torturat, morí al cap de poques setmanes.

Va formar un principat semi-independent. Aquesta etapa és coneguda com el període almohade (1203-1229). Les Balears visqueren diferents etapes dins l'època musulmana, però sempre formant part d'altres califats com el de Còrdova, les taifes o al-Andalus.

El període islàmic es tracta d'una etapa transcendental en la història de l'arxipèlag, però mal conegut. Els esdeveniments que seguiren a la conquesta cristiana del s. XIII generaren una destrucció massiva de les restes materials de la civilització islàmica.

Els musulmans anomenaren a les Balears "les illes orientals d'al-Àndalus", que comprenien les illes de Mayurca, Manurqa i Yabisa.

Fàtima
(Calvià)

Na Fàtima era la filla del darrer vicar de Mallorca, AbuYahya.⁸ Fàtima és el nom de la primera filla de Mahoma, fundador del Mahomatisme. Per honorar al Déu àrab moltes dones duen el seu nom. Per aquest motiu es suposa que el Puig de Fàtima de Puigpunyent du el seu nom com a santuari dedicat a la filla de Mahoma.

Tio Pep de sa Pipa
(Calvià)

És un gegantó que ret homenatge al fundador de l'escola de Música de Calvià, Josep Rubio, més conegut com Tio Pep de sa Pipa.

⁸ Es basa en la llegenda de Puigpunyent.

Material gràfic Calvià:

Ball dels gegants de Calvià, Lluçmajor https://youtu.be/t85N24HHO_c

XVII Trobada de gegants de Calvià 2016 <https://youtu.be/IBumk95mcbg>

T'agradaria ser geganter de Calvià? <https://youtu.be/R31wKIVfX7M>

Geganters de Calvià, Twitter, <https://twitter.com/GegantersCalvia>

CAMPOS

Madò Coloma

(Campos)

Madò Coloma i es Trinxeter (Guillem Trinxeter) són els gegants de l'Associació Societat i Costums de Campos. Són un sentit homenatge a una dona i un home destacats i populars de la vila, no només a Campos sinó a tota la illa de Mallorca.

Coloma Abrines Vidal, coneguda com a Madò Coloma Solera, treballava de cuinera en algunes cases de senyors, una d'aquestes cases era la de Raixa. No sabia ni llegir ni escriure i a principis dels anys seixanta anava dient a en Miquel Pansa el més important del que sabia sobre l'art dels fogons. La impremta Roig va editar el seu llibre, *Cocina Selecta mallorquina*, que va tenir molt d'èxit. Als setanta-quatre anys havia aconseguit la popularitat i la fama gràcies al seu llibre.

Era costum tenir el llibre de Madò Coloma a totes les cuines, talment com ho era comprar-ne un a les filles que s'havien de casar.

Va morir als noranta-nou anys, a nou mesos d'èsser centenària i essent l'autora del *bestseller* més important de les illes en tota la història.

La geganta du a la mà dreta el llibre.

Es Trinxeter

(Campos)

Guillem Bernat Gomila, es Trinxeter, va néixer a Sineu, però quan tenia dos anys tota la família es va traslladar a viure a Campos.

Tenia un taller d'artesanía, activitat per la que fou reconegut en tota la illa. Era costum tenir a totes les cuines un trinxet fet a Campos per mestre Guillem. Però també es va dedicar a la música i, especialment, al teatre. Aquesta darrera afició era la dèria de Guillem, sobretot la comèdia.

Va morir als 72 anys, mentre assajava "Sogres i nores".

Aquesta activitat s'ha volgut plasmar amb la figura gegantina.

Adéu Guillem Trinxeter!
Tu que tant has estimat
Eix poble on no has nat
I que et va tractar tan bé.
Sempre et recordaré
Noble, alegre, festós
D'un bon caràcter, xistós,
Excel·lent homo formal.
Bon mestre de la fornal
I un trinxeter famós.
Glossa d' Antoni Lladó Lladó

Es Vaquer (Campos)

Representen els dos oficis més arrelats i tradicionals de la vila de Campos, un municipi agrícola i ramader, que amb la modernització s'estan perdent.

Es Vaquer feia llet o formatge. Era el pastor de les vaques. Cada dia les treia a pasturar pel camp perquè mengessin bé i així tenir bona llet. Un cop o dos al dia les havia de munyir.

Antigament, munyir les vaques es feia a mà, una per una. El vaquer acostava la banqueta, seient petit, a un dels costats de la vaca devora les mamelles i davall hi posava un poal a on queia la llet. Després, amb les mans ben netes, anava traient la llet.

Sa Collidora de Tàperes (Campos)

La taperera era un conreu típic de Mallorca i la recol·lecció del fruit, les tàperes, es feia de manera manual i continuada, perquè la floració és esglaonada.

Era una feina feixuga i feta, majoritàriament, per dones. Les tapereres són plantes que estan sembrades al terra i la collidora de tàperes, amb l'esquena encorbada, anava de taperera a taperera recollint el petit fruit. Tenien molta habilitat.

Glossa

A Campos les campaneres
Quan han acabat de segar
Se'n van cap a arrossegar
El cul per les tapereres

Material gràfic Campos:

Presentació dels gegants Sa Collidora de Tàperes i Es vaquer.

<https://www.youtube.com/watch?v=bvV2uVKQPvI>

Gegants collidora de tàperes i es vaquer 1ª part

<https://www.youtube.com/watch?v=bvV2uVKQPvI&t=251s>

Ball de gegants de l'associació de societat i costums de Campos (2015)

<https://youtu.be/6Mv2aWSYLKU>

Trobada de gegants a la fira de maig a Campos.

Primera part <https://www.youtube.com/watch?v=ObnbHmrn9N0>

Segona part <https://www.youtube.com/watch?v=EyeZoC0Eq8o>

CAPDEPERA

La parella de gegants de Capdepera representen dos dels oficis més arrelats i més tradicionals de la zona: el de pescador i el de llatadora.

En Roc i n'Esperança (Capdepera)

Ell representa ser un pescador de Cala Ratjada i a les mans porta una xarxa plena de peixos, crancs, copinyes, estrelles.... Una de les feines que ha de fer tot pescador és la d'arreglar les xarxes una vegada tornen de la pesca. Fil, agulles de diferents mides i materials –plàstic, fusta, metall-, i un ganivet que tot pescador té molt gelós i no deixa a ningú.

Algunes dites:

- *Pescador d'ham, pescador de fam*; perquè el pescar sense ormeig gros és feina que dóna poc producte.
- *A pescador i enamorat agrada, molt més que pescar, contar sa pescada*; als pescadors i enamorats prenen gust de conar les seves aventures de pesca o d'amor.

Ella és un homenatge a les llatadores gabellines. La llata és el treball de fer trunelles amb brins de la palma del garballó, una planta que poble les muntanyes de la serralada de Llevant. Les fulles tendres del garballó, l'única palmera autòctona europea que creix a les vessants més assolellades de les nostres muntanyes, s'han utilitzat tradicionalment per elaborar cistells, senalles, graneres, estores...

El procés començava a principi de l'estiu, per aprofitar els nous brots després de la primavera i per facilitar-ne l'assecament que durava de 20 a 25 dies. Després venia l'ensofrada per a donar-los un color blanquinós. Es cremava sofre i es deixaven les palmes durant tota la nit en recipients en contacte amb el fum de la combustió. També hi havia qui les assecava a l'ombra amb la qual cosa quedaven verdes, i després les posava al sol per emblanquir-les. Al sendemà començaven a embrinar, tasca que consistia a separar els brins o segments estrets en que es divideix la fulla de la palma. Per fer les trenes, calia ablanir-les amb aigua.

Material gràfic Capdepera:

Trobada de gegants. Capdepra 2009 <https://youtu.be/iY28GG4ycTg>

CONSELL

Batiats amb els noms dels patrons del poble, Tomeu i Elisabeth, fan honor als oficis més arraigats de la història del municipi.

**Tomeu
(Consell)**

Ell representa un trinxeter, ja que segons Bernat Campis, la fabricació de ganivets artesanals a Consell es remunta a 1890.

Els trinxets són uns ganivets de fulla molt corbada a la qual s'adapta un mànec també corbat i giratori, de manera que es pot dur dins la butxaca sense perill de ferides ni de foradar la roba. S'anomena trinxeter a qui fabrica o ven trinxets, ganivets i altres eines de tall.

El trinxeter fa la fulla del trinxet d'acer o acer inoxidable i, per donar-li forma, el treballa a la forja que garanteix un excel·lent tall. Els mànecs més apreciats són els de banya, tot i que cada vegada més es fan de fusta d'olivera o d'alzina. Un bon trinxet serveix per a tota una vida, de fet, els trinxets solien passar de generació en generació.

Algunes dites:

- *Menjar par i trinxet.* Menjar pa tot sol, sense companatge.
- *Tenir més gana que un trinxet nou.* Estar molt afamegat.
- *Nas de trinxet.* Nas molt corbat.

Cançó popular mallorquina:

“Mestre Miquel, vós teniu / aqueix nas com un trinxet, / i l'allargau en s'estiu / i l'arrufau com fa fred.”

Elisabeth
(Consell)

Ella és una geganta que representa els espardenyers, un ofici ja casi perdut que va contar amb nombrosos tallers dels que avui en dia només queda Can Parets, un taller d'espardenyers que ha celebrat el seu primer centenari.

Les espardenyers són una peça de calçat que té la sola de fibres vegetals trenades com canem o espart, tot i que actualment també en trobam materials més duradors. L'empenya està feta de fibres vegetals o roba gruixuda. Era el calçat utilitzat majoritàriament per les classes populars.

L'espardenyer és la persona que es dedica a l'elaboració d'espardenyers. Les espardenyers han estat tradicionalment elaborades en petits tallers o obradors de caràcter familiar on hi feien feina mestres, mossos, dones i nins. També hi havia gent que treballava a l'àmbit domèstic per un o diferents tallers, ocupant les seves hores buides. Així, en l'elaboració de l'espardenya hi podien participar diferents persones i hi havia unes tasques diferenciades pels homes i les dones.

Existeixen diferents models d'espardenya, ben característics del poble o illa que els fabricava. Per exemple, les espardenyers d'Eivissa no són com les mallorquines. A Mallorca era típica *l'espardenya d'un cosit*, perquè es cosien directament amb la sola.; però a Campanet es feia de *dos cosits*, perquè la cosien dues vegades, primer en l'empenya i després passant les agulles per cada punt del primer punt per unir-la a la sola; *l'espardenya de bebé*, la que té la correcta que va de banda a banda.

Algunes dites:

- *Més cremat que una espardenya*, quan hom està molt irritat, encès d'ira.
- *Esser més beneit que una espardenya*, esser molt curt d'enteniment.

Material gràfic Consell:

Presentació gegants de Consell. Mallorca <https://youtu.be/A68OsN4FrKE>

Geganters de Consell, facebook <https://www.facebook.com/gegants.deconsell>

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

Jaume II

(Consell Insular de Mallorca)

Jaume II nasqué a Montpeller el 1243. Fill de Jaume I i Violant d'Hongria, havia estat educat a París, com els altres germans, mostrant un caràcter bondadós i pacifista, tot i que demostrava una gran destresa en les armes. Al 1276 heretà la Corona del Regne de Mallorca per part del seu pare, que comprenia les Illes Balears, els comtats del Rosselló, el Conflent i la Cerdanya, la baronia de Montpeller i els senyorius d'Omeladès i Carladès. El seu regnat va estar marcat per l'enfrontament amb la Corona d'Aragó de Pere *el Gran* per evitar que la Corona de Mallorca hagués de retre vassallatge a la corona aragonesa.

Fets com el Pacte d'Infeudació (1279), les Vespres Sicilianes (1285), l'ocupació catalanoaragonesa de l'illa (1285) o la Pau d'Anagni (1295) són diferents fites que marcaren la relació entre els dos regnes.

Va saber governar amb prudència i saviesa, tant que era conegut com El Bon Rei Jaume. L'any 1300 fundà onze localitats a Mallorca que instituí amb la categoria de viles. Per aquest motiu el gegant que el representa du un collar amb els escuts d'aquests pobles, la fundació dels quals figura en el pergamí que porta a l'altra mà. A més, va fer batre moneda, sanejà les finances del regne i fou protector de Ramon Llull. El Rei morí a Ciutat el 1311, tenia 68 anys. Reposa enterrat a la capella de la Trinitat de la Seu de Mallorca.

El prestigi i dignitat del seu regnat es demostra amb les sumptuoses construccions com ara el castell de Bellver, la Seu o el Palau de l'Almudaina (antiga residència del darrer

governador àrab Abu Yahya, que fou expulsat per Jaume I en la conquesta de la illa de Mallorca l'any 1229).

Reina Esclaramonda de Foix i Cardona (Consell Insular de Mallorca)

No es coneix amb exactitud ni la data del seu naixement ni la de la seva mort. Filla de Roger IV de Foix, es casà amb Jaume II a Perpinyà al 1275. D'aquest matrimoni naixeren sis fills, entre ells Ferran, pare del futur Jaume III. A Jaume II, segons l'historiador Ernest Martínez Ferrando, li havien proposat matrimoni amb Beatriu de Savoia, però devers l'any 1269, quan tenia vint-i-sis anys, rebé el permís del seu pare, Jaume I, perquè es casàs amb qui ell volgués. El mateix Conqueridor aportaria la dot, una actitud insòlita en aquella època.

La reina Esclaramonda és recordada per les cròniques de Ramon Muntaner com una de les dones més sàvies i de millor vida, i de les més honestes.

Juntament amb el Rei, fixaren la seva residència a l'Almudaina, però també en tenien a Sineu, Manacor i Valldemossa.

Va sobreviure al seu marit en cinc anys, morint a Perpinyà als 56 anys. Les seves restes es troben enterrades en l'Església de Sant Joan del Rosselló.

Sanç I

(Consell Insular de Mallorca)

El gegant vesteix amb els colors de la bandera de Mallorca (vermell, groc i atzur) que estengué el Rei Sanç a tot el regne al 1312. Fill de Jaume II i d'Esclaramonda de Foix, fou rei privatiu de Mallorca (1311-1324).

Va ser rei gràcies a que el seu germà major, que també nomia Jaume, es va fer frare franciscà l'any 1302 i renuncià a heretar la corona reial. Fou proclamat rei de Mallorca quan va morir el seu pare, Jaume II, l'any 1311.

Les relacions amb el seu cosí d'Aragó foren sempre amistoses; fins i tot l'ajudà a reconquistar la Vall d'Aran que els francesos l'havien ocupat, i més tard li oferí també armes, tropes i galeres per a la conquesta de Sardenya.

Organitzà una flota per perseguir i combatre els pirates moros que infestaven les aigües de les Balears, va donar una bandera distinta a aquelles naus per tal que fossin reconegudes arreu del Mediterrani.

Fou un rei pacífic i conciliador, aconseguí mantenir el seu territori entre dues grans potències: la corona d'Aragó i França. Feu promulgar unes ordenacions per tal que pagesos i senyors visquessin en pau. Posà els fonaments del Gran i General Consell, establint la participació de la Part Forana, fundà la Caixa de Mariners (1313)...

Malalt d'asma es retirà sovint a Valldemossa, on feu construir un palau. Li agradava tant viure a l'Almudaina com al castell de Bellver.

Morí sense descendència legítima i testamentà a favor de Jaume (futur Jaume III) fill del seu germà Ferran, que només té nou anys quan mor el seu oncle Sanç. Morí a Formiguera del Rosselló l'any 1324.

Jaume III

(Consell Insular de Mallorca)

Jaume III, fou el darrer rei privatiu de la Corona de Mallorca, neix a Catania (Sicília) l'any 1315. De ben petit i per la mort de la seva mare fou confiat al cronista Ramon Muntaner.

Es proclamat rei l'any 1324, de ben jove ja li va tocar viure la confrontació amb el rei d'Aragó sobre la sobirania del regne de Mallorca. Per això va haver de cercar amistats amb altres reis de l'Europa d'aquell temps.

Monarca sota la protecció del Consell de Regència fins al 1335. Viu anys dificultosos; el rei de França vol la sobirania de Montpeller i el seu cunyat i rei català Pere IV vol tornar reunir totes les terres catalanes. Amb ell, amb Pere *el Cerimoniós*, va tenir un greu enfrontament quan va dur al desembarcament de les tropes aragoneses a Santa Ponça per tal d'annexionar el regne a la corona d'Aragó, fet que aconseguí al 1343 per la sentència dictada per un tribunal. Es rendiren Menorca i Eivissa, més tard es perdé el Rosselló.

Tal vegada no era un bon diplomàtic pel temps que li tocà viure. Jaume III fugí a França, a Montpeller, on prepararia la batalla que havia de suposar el triomf o la mort.

A l'octubre de 1349 Jaume III torna a Mallorca per intentar reconquerir el seu regne, amb l'exèrcit que havia pogut reunir. Les primeres batalles li foren favorables, però el 25 d'octubre els dos exèrcits es trobaren a Lluçmajor. Les tropes de Pere venien d'Algaida; les de Jaume, de Porreres. Al lloc que avui es coneix com el Camp de sa Batalla començà una lluita ferotge, que suposa la mort del valent rei Jaume III, que fou decapitat i mor a la batalla, on també morirà el seu germà Pagà i hi foren capturats la segona esposa del rei Jaume, Violant de Vilaragut, la seva filla Elisabet i el seu fill Jaume, de només catorze anys. Aquest darrer, conegut com Jaume IV, fou cruelment

empresonat i després d'un bon grapat d'anys de captiveri, al 136 fugiria i intentaria infructuosament recuperar la corona que havia perdut el seu pare.

Jaume III fou enterrat a la Parròquia de Lluçmajor i traslladat, un mes més tard, a València. Al 1905 les seves restes retornaren a Mallorca i reposen a la Seu de Mallorca, vora son avi Jaume II.

Jaume III, conegut també com *el Dissortat*, significà el final de la Corona de Mallorca.

Material gràfic Consell de Mallorca:

Ex Cos de Geganters del Consell de Mallorca, pàgina facebook

<https://www.facebook.com/geganters.conselldemallorca>

Gegants del Consell de Mallorca ball de gegants a la ITB de Berlín (2008)

<https://www.youtube.com/watch?v=rl7GaezGTw4>

Diada de Mallorca 2011 <https://www.youtube.com/watch?v=tA08XzJZAhQ>

VIII Trobada de gegants del Consell de Mallorca i XVIII de Palma 2014

<https://www.youtube.com/watch?v=Gqzd6xww3Y0>

FELANITX

Na Maria Enganxa

(Felanitx)

Conta la llegenda, que dins sa Font de Santa Margalida de Felanitx hi viu una bella i misteriosa dona, na Maria Enganxa, que per encanteri d'una fada, que estava gelosa de la seva bellesa i galania, la condemnà a viure pels carrerons que hi ha davall de sa Font. Des de llavors, tresca per aquells passadissos mullant les seves vestidures dins les fredes aigües de sa Font. Es diu que els dies de lluna plena, a mitja nit, es pot veure reflectida la seva imatge a l'aigua.

Els padrins i padrines i els pares i mares recorren a aquest personatge de la cultura popular per allunyar als infants del perill de caure dins el pou. Popularment, Na Maria

Enganxa viu dins pous, cisternes i aljubs, i amb un ganxo s'emporta dins l'aigua les nines i nins agosarats que guaiten pel coll del pou o de la cisterna.

Maria Enganxa

A la cisterna, devora la manxa

que rega la llimonera olorosa,
hi neda l'anguila més llefiscosa
i m'hi aguaita na Maria Enganxa.

Na Maria porta un ganxo de ferro
tot rovellat, amb la punxa corcada
i em vigila tot el temps, afamada,
quan trec el poal per omplir el gerro.

Espera ajaguda sota el mirall
que tapa l'aigua obscura. El garfi untat
de salivera profetitza el tall

que m'arrossegarà al seu fred llit blau.
Cos ofegat, ceruli enamorat,
seré de na Maria el mort esclau

. (Poema "Maria Enganxa" de Josep Lluís Aguiló, dins del llibre *Monstres*. Palma: Moll, 2005, p. 45)

El Gegant des Macolí (Felanitx)

Diuen que un temps hi havia gegants damunt es puig de Sant Salvador de Felanitx. Un d'ells, un horabaixa se'n pujava a ses cases, daixo-daixo, i a mitjan pujada sentí cosa dins s'avarca. La se despassa de davant, i li cau un macolí, i seguí per amunt.

Allà on va caure es macolí, allà romangué, i encara hi és: se diu es macolí des gegant, una rocassa com unes cases.

Quan pujau a Sant Salvador, el trobau a sa vorera des camí, un poc passat s'alzina.

Rondaies Mallorquines d'en Jordi d'es Racó. Tom XXIV. Pag. 24

Material gràfic Felanitx:

Trobada de gegants a Felanitx 2015 <https://www.youtube.com/watch?v=Ktc5brokeeM>

Cavallets i gegants per Santa Margalida. Felanitx.

<https://www.youtube.com/watch?v=Y2KmuuziI-o>

III Trobada Gegants Felanitx <https://www.youtube.com/watch?v=jzNxfLiBzBs>

Felanitx, Ball de gegants de Felanitx, Alaró 2008

<https://www.youtube.com/watch?v=snElsIBIT18>

INCA

Inca compta amb dues parelles de gegants. La més antiga és de 1928 i representen dos pagesos que nomen Abdon i Maria. Són gegants fixes que no estan preparats ni per ballar ni per desfilar, i es custodien dins l'entrada de l'Ajuntament.

Els gegants Sabaters

(Inca)

La segona parella és que la representa la ciutat d'Inca a les trobades geganteres. Les figures reten homenatge a unes de les principals indústries del municipi: la de la pell i les sabates.

Un sabater és una persona que té per ofici fer, reparar i/o vendre sabates.

Al 1784 Inca va arribar a ser el segon centre sabater de Mallorca. Proveïa calçats als mercats colonials. Al 1870 es produeix el revifament definitiu quan es fa la primera producció en sèrie de sabates i la modernització de la indústria. La construcció al 1876 de la línia de tren que unia Palma amb Inca facilità l'exportació de la producció sabatera.

Avui en dia, algunes de les marques de sabates amb més renom tenen l'origen a Inca.

Algunes dites:

- *Qui és sabater, que faci sabater*; vol dir que cadascú ha de fer allò que sap fer i no allò que no entén.

Material gràfic Inca:

XVII Trobada de gegants https://youtu.be/3Bc_QOsoKyU

Inca, Ball de gegants d'Inca, Alaró 2008 <https://youtu.be/4RwljOGDmMM>

Trobada de Gegants d'Inca novembre de 2008 https://youtu.be/48qty8_IVA

LLORET DE VISTALEGRE

En Domingo i Na Loreto

(Lloret de Vistalegre)

Amb la intenció de retre homenatge a la gent del camp i a la fruita més abundant de les terres de Lloret, es crearen els gegants figueralers. Un figueraler o una figueralera és una persona que treballa en el figueral, terra conrada de figueres, especialment a collir figues o assecar-les.

Ambdós prenen els noms dels patrons del poble: Sant Domingo i Nostra Senyora de Lloret.

En Domingo du a les mans un gaiato amb el que davallar les branques de la figuera per poder agafar les figues. Mentre na Loreto du es paner a on les guardaran.

Glossa:

“Un pobre figueraler / passa la vida penada, / perquè en veure nigulada / ja pot córrer a entrar es sequer”

Material gràfic Lloret de Vistalegre:

Colla de gegants Figueralers de Lloret, Facebook

<https://www.facebook.com/gegantsfigueralerslloret/>

LLUCMAJOR

Llucmajor compta amb una llarga tradició gegantera. Avui en dia la colla compta amb sis gegants –que sols participen de les festes llucmajoreres- a més de la parella de gegants pagesos.

En Miquel i na Càndida

(Llucmajor)

Són un reflex de la pagesia mallorquina i homenatge a tots aquells que deixaren les mans, la força i la salut darrere la nostra estimada terra.

La parella de pagesos tenen un sentit més processional. La seva estructura interna no permetia que fossin portats a l'estil dels gegants processionals i s'utilitzaven per col·locar-los un a cada costat de les portes de la Casa de la Vila en dies assenyalats. Ara ja estan adaptats i poden participar de les trobades i festes geganteres.

La seva vestimenta original, fou renovada al 2005. Se substituïren les peces de roba ja descolorides i desgastades però es conservà l'estil típic dels vestits mallorquins: calçons amb bufes, jac, faixa, gipó, falda fonada, volant, botonada daurada...

En Miquel porta a la mà esquerra una pipa que s'endu a la boca, mentre que dels complements de na Càndida destaquen el ventall de la mà dreta i un mocador que porta a la cintura, on hi ha brodada la data de construcció de la parella.

En Pere Taleca

(Llucmajor)

En Taleca o Pere Taleca és el nom d'un personatge de comèdia popular que pren com a símbol de la beneïtura. No és un personatge que aparegui a cap de les rondalles mallorquines recollides per mossèn Alcover, però poden trobar una possible explicació a la frase feta que uneix el nom de Pere Taleca amb la característica de la curtor d'enteniment. Al recull de les rondalles en trobam moltes que tenen com a personatge principal en Pere que per norma general no són gaire espavilats.

Per tant, si als relats populars el nom de Pere s'assignava generalment a algú no gaire espavilat, i Taleca és un adjectiu que quan va referit a una persona denota cert grau de bajoqueria, la unió entre Pere i Taleca només és la conjunció d'un nom i un adjectiu que junts formen un malnom.

Aquest fet s'allunya considerablement de la realitat, perquè amb tota seguretat hi haurà Peres que han estat o són o seran ben espavilats.

Algunes dites:

- *Esser més ase que En Taleca o que En Pere Taleca; s'aplica a una persona molt curta d'enteniment.*

Fada Morgana (Llucmajor)

La rondalla transcorre en un lloc incert on habita una reina, la Fada Morgana, que vol casar el seu fill Beuteusell amb una donzella que sigui tan sabuda com ell. El jove se les enginya per presentar a sa mare na Joana, una donzella bellíssima, perquè li faci fer les proves que, una vegada superades, li donaran accés a casar-se amb ell. Beuteusell, d'amagat i per boca d'una velleta, li envia a dir el que ha de fer per superar-les. Els destí final de na Joana és el castell de la mare de la Fada Morgana, on amb la canterella:

*“Sa capsa del Bon Jorn,
que qui bé vaja, que bé torn,
i la capsa del congràs,
que qui bé vaja, que bé tornàs”*

ha d'aconseguir que la padrina de Beuteusell li doni les dues capsas de la cançoneta. Na Joana segueix fil per randa el que li envia a dir el seu estimat i aconseguir passar totes les proves que se li proposen. Així, la Fada Morgana, presentada en aquesta rondalla com un ésser bondadós, casà el seu fill amb aquella joveneta i “se feren unes noces de pinyol vermell i un ball ben vitenc, i sarau i festes per llarg”.

Rondalla: La Fada Morgana. Vol. XI de les Rondaies Mallorquines d'en Jordi d'es Recó.

L'Amo de So na Moixa (Llucmajor)

Conta la història d'un amo de possessió, betzol, embadalit, aliardo..., que du la seva dona pel camí de l'amargura, perquè qualsevol cosa que fa, per senzilla que sigui, li surt torta.

Un bon dia queda encarregat de donar menjar a la lloca mentre la seva dona és a la vila. Treu l'animal, li dona grianses dins un cul de gerra i quan comprova que ni tan sols les ha espipellades pensa que la lloca té set i no gana. Així que l'agafa i la tira dins el pou, mentre ell se'n va covar-li els ous perquè no es refredin. Quan arriba la dona el troba assegut damunt els ous esclafats i amb la lloca morta dins el pou, agafa una corretges i li arriba un parell de simades bones.

Al cap d'un parell de dies l'envia a cercar farina al molí. Se n'hi va amb l'ase. Quan ha de carregar els sacs troba que són molt feixucs per dur-los damunt les espatlles. Com que feia vent cap a Son na Moixa, buida els sacs de farina tot confiant que l'aire li farà la feina de transportar-lo cap a la possessió. Quan arriba sense la farina, la madona ja sap el que ha fet, i li torna investir amb les corretges: “perquè no has posat es sac damunt s'ase i fermant amb ses llibageiasses?” li va dir.

Es dia que han de fer matances, l'envien a cercar es porc. Ell, recordant el que li havien dit dels sacs de farina, agafa el porc i el ferma damunt l'ase i cap a So na Moixa. El porc, després de grunyar tot es camí, va arribar esclatat i ofegat. Ja tornà a rebre. “L'havies de menar darrera”, li cridava la dona.

Rondalla: L'amo de So na Moixa. Vol. II de les Rondaies Mallorquines d'en Jordi d'es Recó.

Na Joanota (Llucmajor)

Na Joana és una nina envejosa i mal educada.

Un dia, després d'algunes ventures en què na Catalineta sempre surt victoriosa enfront de na Joanota i la seva mare, aquestes volen prendre venjança i l'envien a rentar budells al riu. Allà trobarà successivament tres velles que li concediran tres fruits secs, un cada una, amb la condició que ningú sàpiga que els té i que només els obrirà en cas d'emergència extrema. A més, la darrera li diu "Ara p'es camí sentiràs bramar un ase i cantar un gall. En bramar s'ase, no te giris darrera; en cantar es gall, gira't." I ella en feu cas. En sentir es gall es va girar i a l'instant li sortí un estel daurat al front.

Na Joanota i sa mare, en veure-la, no es podien avenir de la bellesa d'aquell estel, i ja ho crec que na Joanota també va voler anar a rentar budells. Quan va ser al riu va trobar les tres velletes, però com que fou malparlada amb elles, en lloc de donar-li bons consells, li enviaren "polls i xinxes", i la darrera li digué "En cantar es gall, no et giris darrera; en bramar s'ase, gira-t'hi." I així ho feu, car volia tenir el mateix estel que na Catalineta. Quina va ser la sorpresa, que quan es girà per mirar l'ase li aparegué al front la coa d'aquell animalot. Amb la testera plena de pèls i tota enfadada se'n va anar a ca seva.

Rondalla: N'Estel d'Or. Vol. I de les Rondalles Mallorquines d'en Jordi d'es Recó.

En Barba-rossa (Llucmajor)

Nasqué a Lesbos el 1465 i ja des de ben jove, acompanyat pel seu germà, es dedicà a la pirateria i al corsarisme. La seva activitat abastava des dels Dardanels fins a l'estret de Gibraltar. S'iniciava així la vida d'un mite que aniria creixent a mesura que

l'Imperi Turc s'anava fent poderós i anava sortint victoriós de batalles navals com les que suposaren la derrota d'Hug de Montcada.

A les Balears Barba-rossa era ben conegut. Les ràtzies a petita escala eren freqüents – Campos, Pollença, Santanyí...- i la presa de captius colpia sovint les vides dels illencs. La psicosi era tal que a Lluçmajor, el 1534, entre d'altres mesures s'arribà a plantejar la fortificació de l'església i l'emmurallament de la vila davant el que es presumia i es pensava que seria un imminent atac de Barba-rossa. I efectivament, així era, estava preparant un atac brutal sobre Mallorca. Quan els mallorquins veren l'immens estol de vaixells que s'atracaven cap a l'illa pensaren que es tractava de l'esquadra de l'emperador Carles V. Per donar-li la benvinguda encengueren fogueres per tota la costa. Amb aquest acte, sense saber-ho, els mallorquins enganyaren al corsari que es cregué descobert amb tota aquella il·luminació i canvià el rumb de l'atac. Deixà enrere la nostra illa i es dirigí cap a Menorca, que fou la que rebé l'ofensiva. El 1535 un contingent de 2500 homes entrà a Ciutadella arrasant la ciutat.

La Bruixa Tavèn (Lluçmajor)

És un personatge extret de Mirèio, poema èpic provençal de Frederic Mistral (1859), considerada l'obra cabdal de la literatura provençal dins el corrent del romanticisme. La Bruixa Tavèn no és la protagonista d'aquest poema, però sí que hi apareix com a fil conductor i nexa d'unió de dues parts de l'obra. Sense ella l'acció que hi transcorre no haurà estat possible.

La història comença amb la jove Mireia. Un dia arriba a casa seva un mestre i el seu fill, en Vicent, de qui acabarà perdudament enamorada, amor que serà correspost per part del jove. La tragèdia arriba quan tres pretendents van a declarar el seu amor a la donzella, que els rebutja un rera l'altre, ja que només tenia lloc en el seu cor per a un sol amor. Un dels pretendents es vol venjar i s'enfronta a una forta lluita amb Vicent,

clavant-li una mortal llança. Mireia porta Vicent a l'avenc de les Fades, caverna dels esperits nocturns i habitació de la Bruixa Tavèn, que conjunta tots els mals. Després de trobar-se amb diverses visions i diferents éssers de les cavernes, follets, esperits..., Tavèn fa un conjur màgic per curar la nafra de Vicent, els ajuda a sortir de la cova i els dos enamorats, gràcies a l'acció de bruixeria, poden tornar a abraçar-se.

Material gràfic Lluçmajor:

Els 6 gegants de Lluçmajor. Xeremiers de sa Marina. <https://youtu.be/JBtYQ2X66uY>

Ball dels gegants de Lluçmajor (Mallorca) <https://youtu.be/-7PMACFzi6Y>

Els gegants de Lluçmajor ballant durant les festes de Maó

<https://youtu.be/DPNC72Ch5Qk>

Gegants de Lluçmajor, Facebook

www.facebook.com/GEGANTS-DE-LLUCMAJOR-Festes-de-Santa-C%C3%A0ndida-48673228471/

Geganters de Lluçmajor

www.facebook.com/Geganters-de-Lluçmajor-926191874103834/

Coneixes Lluçmajor www.facebook.com/GEGANTS-DE-LLUCMAJOR-Festes-de-Santa-C%C3%A0ndida-48673228471/

MANACOR

En Vicenç i na Catalina

(Manacor)

L'Associació compta amb dos gegants, que surten amb els Moretons i s'Alicorn per les festes de Sant Domingo. Representen un moro i una pagesa.

Els gegants manacorins s'han anat renovant varies vegades. El gegant vell, d'expressió esquerpa i amb una gran barba negra, vestia amb túnica fins als peus i barret d'estil turc. La geganta, vestida de pagesa, tenia una expressió més amable i dolça. L'any 1926 la geganta es va cremar.

Glosa

“Es dia de sant Domingo / sempre me’n recordaré; / sa geganta s’encengué / i es gegant quedà viudo.”

Al 1942 s’afegeix un nou gegant (el que actualment podem veure) que poc a poc desplaçà el gegant vell fins que el féu desaparèixer.

L’any 1997 foren restaurats i surten puntualment a les Festes de Sant Domingo, on també hi trobam els Moretons, els caparrots i s’Alicorn.

Mossèn Antoni M. Alcover
(Manacor)

El gegantó de la colla commemora la figura de l’il·lustre filòleg que va néixer a Manacor l’any 1862. És una de les personalitats que més ha marcat la història i cultura de les Illes Balears. Investigador incansable, combinà la carrera filològica amb la de folklorista i fou impulsor d’una gran quantitat d’iniciatives culturals que marcaren la seva època.

Entre elles destaca el *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*. Fou una persona polifacètica que combinà els estudis lingüístics amb els històrics i arquitectònics. Fou Vicari General i Canonge Magistral de la Seu de Mallorca. Dugué a terme una extraordinària activitat periodística i epistolar. És autor del *Diccionari català-valencià-balear*, juntament amb Francesc de Borja Moll, i de l’*Aplec de Rondalles Mallorquines*.

El gegantó té una doble vestimenta: el primer, és un vestit de Canonge i s'usa per ocasions protocol·làries; el segon és un vestit de Vicari General que s'usa per acompanyar altres figures relacionades amb el món de les rondalles.

En Domingo i en Picarolet (Manacor)

En Domingo és un gegantó molt divertit que balla juntament amb els gegants de Manacor des de l'any 2005.

En Picarolet és un gegantó petit que representa un bufó, creat per esser portat pels nens de 6 a 10 anys.

Na Catalineta (Manacor)

Primera gegantona de la sèrie que es volen construir representant les rondalles d'en Jordi des Racó, amb la cara d'una persona important dins Manacor.

La història ens conta les proves d'enginy que posa un rei a una bella carbonereta per tal de saber si és prou llesta com per arribar a ser reina. Ella, hàbilment, respon a cada prova amb una altra prova que sovint deixa el rei ben embullat. Es casen, però el rei – que es malfia de tenir una dona tan espavilada-, posa una condició: Si el pacte es trenca, caldrà que l'al·lota torni a la barraca del seu pare. Un cop casats, ella fa els seus comptes i, hàbilment, aconsegueix obtenir allò que vol.

Rondalla: La Filla del Carboneret. Vol. I de les Rondalles Mallorquines d'en Jordi d'es Recó.

Material gràfic Manacor:

Gegants de Manacor, Facebook

www.facebook.com/Gegants-de-Manacor-481775268679517/

Festes de Sant Domingo 2016. Manacor <https://youtu.be/cAiTpyyXMpc>

Trobada de gegants a Manacor. Fires i festes 2017 <https://youtu.be/0PStPoeaRdY>

Els gegants de Manacor a la Trobada de Vilassar de Dalt <https://youtu.be/gUplG230sNs>

MANCOR DE LA VALL

En Joan i na Llúcia

(Manacor)

En Joan és un homenatge als carboners⁹ que hi ha hagut tradicionalment a la vila. A la mà dreta porta una destal per tallar llenya.

Na Llúcia simbolitza totes les broadores mancorines. Va vestida a l'estil tradicional del segle XVIII. Ella porta un tambor per brodar.

Les broadores són dones que ornamenten un teixit amb dibuixos fets amb passades d'agulla enfilada, de manera que els estampats queden en relleu.

Cançó popular mallorquina: *“Una fadrina brodava, / llavò ho tornava desfer, / per tenir feina que fer / quan s'estimat hi anava”*

Material gràfic Mancor de la Vall:

Gegants de Mancor de la Vall, Facebook <https://www.facebook.com/gegants.mancor>

Els gegants de Mancor i els seus amics (Mallorca) <https://youtu.be/LHQgq8sJ4Kk>

⁹ L'explicació de l'ofici de carboner es troba en el gegant de Bunyola.

MARRATXÍ

En Marçal i Madò Bet (Marratxí)

Les figures simbolitzen un dels oficis més representatius de la zona, el treball del fang. Per fer-ho s'escollí la figura d'un siurell, un dels elements més característics, populars i coneguts de la nostra illa. Pòrtol i Sa Cabaneta, nuclis històrics de Marratxí, són els principals pobles productors.

En Marçal és un siurell masculí. Du el nom del patró del mar és Sa Siurella o Madò Bet, i representa la figura d'una dona, amb davantal, capell i paner, pintada de manera tradicional. Madò Bet era una de les millors siurelleres de Sa Cabaneta.

Un siurell és una petita figura blanca amb decoracions verdes i vermelles que reproduïxen diversos personatges: dimonis, cavallers, dames... Avui en dia encara no és té clar que representen o el seu origen. Segons algunes interpretacions, la figura simbolitza el vent com a personatge. Altres interpretacions suposen que són possibles reminiscències d'antics exvots dels primitius habitants de Mallorca. Altres creuen que són d'origen cretense ja que els colors amb els que estan pintats són els mateixos amb els que es decoraven les cases de l'illa del Minotaure. Una altra interpretació parla de possibles relacions amb deïtats fenícies o simplement figures de l'època de dominació islàmica de Mallorca.

Sempre han estat unes figures que durant la infància o de més grans, ens han cridat l'atenció. La possibilitat de bufar i fer xiular aquestes petites peces sempre han estat presents a l'imaginari i la cultura popular mallorquina. Avui en deia esdevé un element popular, decoratiu, simbòlic i, fins i tot, un record turístic.

Material gràfic Marratxí:

Geganters de Marratxí, Facebook <https://www.facebook.com/gegantersde.marratxi>

Ball dels Gegants Siurells Sant Marçal 2013 <https://youtu.be/QY-t0gBNZvM>

Sant Marçal a Ara Mateix <https://youtu.be/XC0JWYAMojU>

MURO

N'Antoni i en Joan

(Muro)

Aquesta parella és una de les dues que a la nostra illa representen músics tradicionals mallorquins. Són una parella de xeremiers. N'Antoni toca la xeremia i en Joan el flabiol.

La llarga i antiga tradició existent a Muro de la música popular queda evidenciada amb aquestes dues figures. Són un homenatge a la música tradicional de la nostra terra. Les xeremies, els flabiols i els tamborinos, representats en aquestes figures són, per altra banda, l'acompanyament imprescindible de totes les trobades de gegants de Mallorca.

Material gràfic Muro:

Muro – Trobada de Gegants 2015 https://youtu.be/Mh_gob2Ti2c

PALMA

En Tòfol i na Francinaina

(Palma)

Els gegants que podem veure a Cort són els tercers d'una generació de gegants que es remunta al 1904. Els padrins nomien Tòfol i Bet Maria, tot i que la gent li començà a dir Francinaina, i aquest nom li quedà. La parella era molt estimada a Palma. Vivien a Cort i participaven de totes les festes. El 1936 s'embarcaren cap a Barcelona i no tornaren mai més: la guerra els ho impedí i allà es perderen.

Alguns anys després es feren uns altres gegants pagesos a Palma. Un altre cop nomeren Tòfol i Francinaina, però un dia que eren plantats a Cort el vent els tomà i s'espenyaren. I Ciutat tornà a quedar fora gegants, fins que el 1961 en tornaren a fer dos que foren

batiats amb els mateixos noms: Tòfol i Francinaina. Van vestits de manera molt semblant als anteriors, encara que na Francinaina cobreix el cap amb un rebosillo en lloc d'un volant. Al 2005 se'ls canvià el vestuari.

N'han vistes de tots colors i sempre que hi ha festa grossa surten a la voravia de l'Ajuntament per no perdre detall.

En Tomeu i na Margalida

(Palma)

L'Ajuntament va encarregar dues noves figures que representessin una parella de pagesos de Ciutat i així poder sortir a ballar i a participar de les festes i trobades. Varen ser batejats amb els noms de Tomeu i Margalida.

Parella de Xeremiers

(Palma)

Aquesta parella representa l'element indispensable de la nostra música tradicional mallorquina, com és el so de la xeremia, el flabiol i tamborino.

Juntament amb en Tomeu i na Margalida formen la representació de l'Ajuntament de Palma a les trobades, no només de les illes, sinó també de Catalunya, França i Espanya.

Es pot dir que són els gegants més viatgers.

Els dimonis Jordi i Pau (Palma)

Aquests dos dimonis primer foren capgrossos, però el 2013 es va prendre la decisió de transformar-los en gegantons. Els noms reten homenatge als dos primers portadors, que varen ser en Jordi Oliver i en Pau Girón.

Els gegantons són un inici pels nins de la colla per iniciar-los com a geganters.

Es molt populars a la illa. El diable apareix a la cultura a partir de la necessitat de l'home d'explicar les adversitats i les circumstàncies negatives de l'entorn natural: riuades, ventades, incendis, terratrèmols. Les desgràcies són atribuïdes a l'existència d'una potència negativa que esdevé un ésser maligne. Els dimonis, sempre representen el mal, la pilleria...

El Drac de na Coca (Palma)

Conta la llegenda que en el segle XVII un temible drac vivia en el laberint de clavegueres de la ciutat de Palma. Aprofitava les nits per a sortir al carrer i sembrar el pànic entre la població, ja que devorava a qui es posés al seu abast. Aquells pocs qui amb sort van aconseguir escapar a la voracitat de la bèstia, la descrivien d'enormes dimensions, coberta d'escates i amb una llarga cua serpentejant que arrossegava rere les quatre potes. Ningú s'atrevia a plantar-li cara.

Una nit, el cavaller Bartomeu Coch, governador d'Alcúdia, va arribar a la ciutat de Palma per a festejar a la seva enamorada. Va entrar per les murades, es va endinsar pel carrer de la Portella fins a arribar a la casa de la seva estimada. Conversant amb ella estava quan els va sorprendre el drac. El cavaller, fent honor al seu nom, va respondre hàbilment desembreinant la seva espasa i finalment va donar mort al rèptil. Bartomeu

Coch el va agafar i el va arrossegar fins a la finestra de la seva estimada, a qui l'hi va oferir com a prova del seu amor.

Material gràfic Palma:

Gegants i Capgrossos de la Sala <http://gegantsicapgrossosdelasala.webs.com/>

Sant Sebastià "petit" 2014 Gegants i Capgrossos de la Sala i Drac de na Coca

<https://youtu.be/FRiZYTkg6UY>

Ball dels 4 Gegants de Palma a Binissalem 2016 <https://youtu.be/mQwJ7Q8QcRQ>

Trobada de Gegants – Diada de Mallorca – 10-09-11

Part 1 <https://youtu.be/FcJ2JdYBj2w>

Part 2 <https://youtu.be/mfcUCGeJh9g>

Part 3 <https://youtu.be/ztDoQqC00lo>

Part 4 <https://youtu.be/7EIcNBKPE5k>

Part 5 <https://youtu.be/gLNoz8ga2yU>

Part 6 <https://youtu.be/2VjO27BmRzA>

POLLENÇA

Toni i Maria dels Àngels

(Pollença)

Els noms escollits són els patrons pollencins, Sant Antoni, patró de les festes d'hivern; i la Mare de Déu dels Àngels, patrona de les festes d'estiu, les festes de la Patrona.

En Toni representa un menestral, ben vestit, amb una canya llarga i prima a la mà esquerra. Porta un jac negre i llarg, una camisa blanca i un guardapits fúcsia. Un barret d'ala redona el protegeix del sol. La mitja rialla que llueix el converteix en un personatge ben simpàtic.

Es denominava menestral a aquella persona que era artesana, que professava un ofici que exigia una habilitat més manual, com un fuster, un forner, un oller.

Na Maria dels Àngels va vestida de pagesa mallorquina. Porta un rebosillo en tons roses-vermellosos, un gipó negre amb botonada daurada a les mànigues i una falda fonada i florejada en tons crema. Representa la cultura i per això porta a la mà esquerra un exemplar de *Lo Pi de Formentor*.

Material gràfic Pollença:

Trobada gegants Pollença 2015 <https://youtu.be/2s9sY1yTb8k>

Patrona Pollença 2011 - Desfilada de gegants <https://youtu.be/2oQ7m2kYdTI>

Cercavila amb gegants, caparrots i xeremiers al Port de Pollença

<https://youtu.be/JvszUeJx-lg>

Pollença, Trobada de gegants 2014 <https://youtu.be/jdA8bcorxOc>

PORRERES

Roc i Bet

(Porreres)

Són una reproducció fidedigna de dos pastors que formen part de les figures del Betlem del segle XVII i d'autoria anònima que s'exposa cada Nadal a l'església porrerenca.

En Roc duu a les mans un tamborí i na Bet una panera amb pollets.

Material gràfic Porreres:

Trobada de Gegants de Porreres agost de 2011 https://youtu.be/Nnn5PZi_1Kw

Plantada de gegants – Sant Roc 2012 <https://youtu.be/eD-hZZvbVz4>

Cercaviles i posada de bandera https://youtu.be/xlMxlbsNC_Q

Recepció de lo Mollo i la Garranxa per part d'en Roc i na Bet – Sant Roc 2013

<https://youtu.be/PTu3CZeXXFU>

PUIGPUNYENT

El Bou d'Or i na Fàtima¹⁰

(Puigpunyent)

La gent més vella de Puigpunyent conta històries que lis varen contar els seus padrins i a ells els seus besavis. Puigpunyent sempre ha estat un poble de màgia i llegendes. Una llegenda es basa sobre un fet o una acció que ha succeït o que ha fet un personatge mític. La seva història té moltes interpretacions.

Les llegendes de na Fàtima són molt diverses: a algunes surt un Bou d'Or i a d'altres una serp. Hi ha una que conta la història de la filla d'un Rei Moro anomenada Fàtima, que va deixar enterrat un tresor al puig que du el seu nom, el Puig de Fàtima. Per desenterrar el tresor tenen que anar la nit de Sant Joan al Puig de na Fàtima amb tres ciris i una llesca de pa amb oli a esperar que el Bou d'Or surti.

Material gràfic Puigpunyent:

No se n'ha trobat.

¹⁰ Aquests gegants no surten a ballar ni a trobades, però la seva llegenda es prou interessant com per ser recordada.

De la cova la Falguera
els dissabtes de Sant Joan,
el Bou d'Or baixa i espera
les ovelles mig plorant.
Les ovelletes no entenen
el llenguatge del bou d'or,
i amb el brill d'or desesperen
i fugen pitjor que un tro.

I el puig de na Fàtima
guarda un tresor,
d'una Reina mora i el sun Bou d'Or.
També hi ha una cova
parlada hem cantat
que ningú la troba per molt que ha
cercat.

SA POBLA

N'Antoni i na Margalida

(Sa Pobla)

Parella vestida amb roba típica de la terra. Són fets amb el model de tipus regional. Els gegants originals estan fets de guix i per això es feren aquestes rèpliques que no pesen tant i així poden sortir a ballar a les festes i trobades de gegants.

Els seus noms fan referència al titular de la Parròquia, Sant Antoni, i a la patrona de Sa Pobla, Santa Margalida.

Material gràfic Sa Pobla:

Gegants Sa Pobla, Facebook

<https://www.facebook.com/people/Gegants-Sa-Pobla/100010272224291>

Trobada de gegants a Sa Pobla https://youtu.be/ISKj_XDPwvk

Sant Antoni a Sa Pobla <https://youtu.be/jFXoS3h24Bw>

Ball de Gegants <https://youtu.be/PXVqCja-8Ig>

Ball de gegants de Sa Pobla, Alaró agost 2008 <https://youtu.be/vmlPzkU5e34>

SA COLÒNIA DE SANT JORDI

En Martí Tacó i Sa Reina (Sa Colònia de Sant Jordi)

Això era un taconer que s'estimava més quatre festes seguides que un dia fener. Nomia Martí. Un dia taconava defora i reparà un bolic de mosques a una figa seca que havia tirat. Els hi tira una pedra i va veure que n'havia mortes quatre i baldades vuit. "D'un cop n'he mortes quatre i baldades vuit? No vull fer pus feina. A contar-ho al Rei vaig."

En arribar es presenta "Senyor Rei, sóc en Martí Tacó, que amb un cop amb mat quatre i en balda vuit." El Rei li va contestar "Si es vera, a tu t'havia de menester!" A la Ciutat hi havia un animalot com tres bous de gran i una gran banya enmig del front que tenia a la gent atemorida i no aturava de fer destrosses. En Martí Tacó l'havia de matar i sinó ho feia abans de la nit, el Rei el faria matar a ell.

I en Martí ja és partit a veure s'animalot. Uns soldats l'acompanyen fins el pinar a on vivia es monstre, però en sentir els brúfols de s'animal, feren mitja volta i el deixaren allà tot sol. En Martí no tenia més remei que enfrontar-se a s'animal. Quan sa bèstia el veu, corre cap a ell. L'homo, quan se'l veu damunt, s'amaga darrera una soca de pi. S'animal amb sa fua que duia, no es va poder returar i fica sa banyota dins sa soca, i va romandre enrocat.

En Martí aprofita i amb un ganivet mata s'animalot i li talla sa banyota. I ja es partit cap a cal Rei a contar-li sa feta. El Rei estava tan agraït que el carregà de doblers de vint.

Al cap d'uns anys un Drac va comparèixer per la vila assustant a tothom. El Rei tot d'una feu cridar a en Martí Tacó i li encomanà que el matàs, com va fer amb s'altra bèstia. Si el matava, es casaria amb la filla del Rei.

En Martí parteix a veure es Drac que vivia en un barranc. Quan sent els bramuls no sap a on s'ha de posar de por que tenia. Però no li queda més remei que enfrontar-se a s'animalot. Es Drac havia vist en Martí i l'encaçava treien foc pels queixals. En Tacó comença a córrer fins arribar a un forn de calç buit i obert, i comença a donar-li voltes. El Drac enrabià l'hi envesteix i caigué dins es fondal. I en Martí tot d'una començà a tirar-li pedres i pedres i més pedres, fins que no el va sentir alenar. I parteix correns cap a veure el Rei.

El Rei no s'ho podia creure, però havia donat la seva paraula i en Martí Tacó es va casar amb la filla del Rei.

Rondalla: En Martí Tacó. Vol. I de les Rondalles Mallorquines d'en Jordi d'es Recó.

Material gràfic Sa Colònia de Sant Jordi:

No se n'ha trobat.

SANT LLORENÇ DES CARDASSAR

En Jaume Belluguins i n'Angolina Trebolina (Sant Llorenç des Cardassar)

Aquesta parella de gegants representen la parella d'enamorats de la obra literària de Mossèn Salvador Galmés *Flor de Card*.

És una de les novel·les més conegudes de l'autor on els protagonistes són dos adolescents, que comparteixen la descoberta de la vida a la societat rural mallorquina de finals del segle XIX. La relació acaba de manera tràgica.

La novel·la transcorre a diferents indrets del poble i el seu entorn. Descriu la ruralia d'aquella època.

Mossèn Salvador Galmés (Sant Llorenç des Cardassar)

És un dels narradors més representatius de la literatura catalana a Mallorca anterior a la guerra civil. Aquest autor, que va néixer l'any 1876 i va morir al 1951 a Sant Llorenç, descriu en les seves obres la vida i els costums d'uns avantpassats que, tot i la distància en el temps, ens són ben propers. Entre les obres que ens han pervingut amb més vigència es troben la novel·la *Flor de Card* i les seves narracions breus, entre les que destaquen *La Dida*, *El garriguer d'Infern* i *Entre els dos mons*.

És l'autor més característic de la narrativa rural modernista a Mallorca. Els seus personatges, éssers marginats i tràgics, i les connotacions que extreu d'un paisatge feréstec i indòmit, donen als seus relats força intensitat.

L'acció de les obres, sovint es localitza a punts que es poden reconèixer de la geografia mallorquina.

Material gràfic Sant Llorenç:

No se n'ha trobat.

SANTA EUGÈNIA

En Bernat i n'Eugènia

(Santa Eugènia)

En Bernat du el nom del noble Bernat de Santa Eugènia, noble que participà a la conquesta de Mallorca acompanyant a Jaume I i que seria propietari de l'alqueria musulmana de Benibazari, posteriorment Alqueria de Bernat de Santa Eugènia.

El nom de la geganta es relaciona clarament amb el de la titular de la parròquia de la vila.

Però només en prenen el nom de la parròquia i del noble, perquè en realitat representen personatges molt distints.

En Bernat representa un pagès, ofici estretament lligat a les terres de Mallorca. Així, el gegant representa el tradicional treball al camp o a foravila que des de sempre s'ha dut a terme a Santa Eugènia i que ara es va perdent per efectes de la modernitat i els nous temps.

N'Eugènia és una brodadora, fent honor a la fama mundial que tenen els brodats artesanals de la vila.

Material gràfic Santa Eugènia:

I Trobada Gegants de Santa Eugènia https://youtu.be/uSztiz_CNJw

Santa Eugènia, Trobada de Gegants 2009 <https://youtu.be/ezggSb7Wm5E>

Gegants Taujans, blog <http://gegantstaujans.blogspot.com.es/>

SANTA MARGALIDA

En Mateu i na Margalida

(Santa Margalida)

Els gegants representen una parella de pagesos. Els podem veure amb dues vestiments diferents: vestits de fener o endiumenjats.

Són un homenatge a la patrona i al patró i als costums del poble. No només duen el nom dels patrons de la vila, Sant Mateu i Santa Margalida, les seves cares estan inspirades en les imatges dels Sants que hi ha a l'església i les vestimentes representen les seves vides.

Na Margalida, és una geganta de semblant jove, com ho fou la Santa. Quan va de mudat vesteix la vestimenta d'anar a missa. Du la falda vermella, perquè va ser màrtir, i damunt el rebosillo du una manta espessa. A més, a la mà esquerra carrega una cadireta de tisores perquè antigament les dones no tenien lloc per asseure a l'església, només els homes, elles tenien reservada la part de darrera dels bancs i s'havien de dur les seves cadires. A l'altra mà du un rosari i un missal. Les joies que l'acompanyen són les típiques mallorquines: cordonsillo i la creu de Malta.

Sant Mateu fou Apòstol de Jesús i cobrador de tributs. Per aquesta raó, el gegant Mateu va vestit de senyor que va a cobrar les seves rendes de les terres llogades. A la mà dreta du la vara de senyor i a la mà esquerra el sarró amb els doblers.

En Mateu, quan va vestit de fener, du una camisa blanca i uns calçons bombatxos de color marró. A les mans hi porta una falç per tallar herba o segar; mentre que a l'altra mà du una corda per fermar els feixos. Amb aquesta vestimenta recorden les festes de batre de la vila.

Na Margalida, quan ha de fer feina du un rebosillo blanc, una capeta negra i sa camisa blanca, amb una falda de color verd. A la mà dreta porta un paner amb fruita o verdura, segons l'estació de l'any.

Material gràfic Santa Margalida:

Gegants de Santa Margalida, Facebook

<https://www.facebook.com/gegangersde.santamargalida>

Documental Gegants de Santa Margalida (de petit a gran)

<https://youtu.be/YeYr1kyiYPw>

Gegants i capgrossos a Santa Margalida https://youtu.be/htqP1k_WVAU

Trobada de gegants de Santa Margalida 2016 <https://youtu.be/5gxyO9xwJ3g>

SANTA MARIA

Soler, el Bandejat

(Santa Maria)

En Soler, era el millor llaurador, el més fener, el més honrat de la comarca; però un bon dia es va trobar endeutat fins els ossos. Havia de mantenir un bon estol d'al·lotets i no tenia cap rosegó de pa de segó per fer passar la talent.

En Soler va haver de vendre les finques i empenyorar els mobles. Tan sols no tenien quatre pedaços per vestir els menuts. Un dia de fosca negra, s'aixecà d'una revinclada. Sortí de casa seva sense fer gens de renou. Quan tornà començava a trencar el dia. Duia un sac a l'esquena. El trabucà damunt la taula. Dins hi havia un grapat de magranes dolces, una ambosta de figues i una dotzena de pomes. La família ja no passaria més fam. L'endemà comparegué amb

dos conills, l'altre amb un pollastre... Sempre arreplegava qualque cosa. El bon Soler ara ja era un lladre.

Però aviat va estar marcat. Una albada d'hivern, en Soler fugí com una ombra. Ja no tornà mai més a ca seva. Se n'anà a les muntanyes, entre els boscos d'alzines. No podia anar al poble, l'esperava la presó.

Passaren les setmanes. Qualque pelegrí que tornava de Lluc deia que l'havia vist amb una colla de gent de mala vida, amb un trabuc penjat pel coll. En Soler ja era un bandejat d'anomenada. La colla d'en Soler era ben coneguda per tota Mallorca.

El governador armà una tropa per encalçar els bandejats, i de cada pic la colla ho tenia més negre per trobar amagatalls.

Un dia els soldats caigué damunt els bandejats. Molts moriren, però en Soler no va aparèixer. El seu cadàver no va sortir mai. Se'n feren gloses i codolades, i la gent el recordava com en Soler, el bandejat ferotge, l'home sense pietat ni compassió.

Arribà un dia que poca gent s'enrecordava d'en Soler. Però la seva mare cada dia feia camí cap a l'església. No mancava cap dia. La seva tristor era molt grossa, però qualque cosa l'aguantava i l'esperonava a seguir vivint.

A la fi, el governador va concedí el perdó general. Els bandejats serien perdonats si s'integraven dins l'exèrcit del rei. Molts de bandejats comparegueren dels seus caus. Veren el Soler amb una capa que sortia de l'església de Santa Maria. Més de deu anys havia estat amagat dins l'església, menjant les coses que sa mare li deixava cada dia a un racó de la capella. En Soler el bandejat, va demanà el perdó i l'obtingué. A la seva edat ja no podia anar-se'n amb l'exèrcit. Així que encara va poder conèixer els seus fills, homes fets que, com ell en la seva joventut, eren els treballadors de més anomenada del poble.

Pujant al campanar de Santa Maria, devers l'alçada del rellotge, hi ha la cambra d'en Soler.

Na Maria de Coanegra (Santa Maria)

Un dia una joveneta cercava esclata-sangs dalt la serra de Coanegra. Sentí una veu que la cridava pel seu nou i li deia: -Maria, filla meva, vine aquí i escolta'm. La jove es girà i romangué astorada. Dins un nigul, darrera una mata espessa, hi ha una vella com pansida, que tornà a dir: -Maria, t'he de dir un secret. On jo me trob hi ha enterrat un gran tresor, però el lloc està encantat. L'encantament no fugirà fins que hakis fet cremar un ciri de set lliures dins l'església. Llavors, torna aquí amb ton pare i ta mare i vos ne dureu doblers i joies a balquena. Aquella al·lota, respongué:

-Deixau-me veure una mica el tresor que dies. -Filla meva, no ho provassis, passaries per avall i quedaries enfonsada per sempre. Aquesta muntanya és buida. Al seu interior hi ha un palau. Hi habiten set fades que vetllen el tresor.

Na Maria abandonà el lloc sense saber si somniava o si estava desperta. Ho contà tot a ca seva. Son pare i sa mare, de tant que ho va repetí acabaren per dir: -Res no podem perdre per encendre un ciri. El diumenge encengueren un ciri.

Devers mig dia se sentí un tro tan fort que totes les cases de Santa Maria tremolaren. Tothom sortí al carrer però ningú en sabia noves ni clarícies.

Na Maria i els seus pares tot d'una ja s'ho explicaren tot. Arribaren devora la mata a on la misteriosa veu havia parlat a na Maria. Hi trobaren sarrions plens de doblers d'or i joies de gran valor. De tornada, ben carregats, son pare pegà amb el sac a una penya, el sac esclatà i sortí tot un sarrió de diamants que s'escamparen per avall cap el torrent.

El vespre, des del poble, tothom mirava en direcció a Coanegra, hi contaven fins a set foguerons al cel. Na Maria i els pares suposaven que eren les set fades.

La família de na Maria no hagué de fer feina pus mai, i na Maria es casà amb un pubil ric.

L'endemà una gentada recorregué la vall i la serra de Coanegra i quedaren esglaiats en descobrir la boca de l'avenc. A més, després d'haver plogut, el torrent corria ple de diamants entre les seves aigües.

Material gràfic Santa Maria:

Composició Musical Gegants Santa Maria. (Annex 3)

Pàgina web Colla de Gegants de Santa Maria <http://gegantssantamaria.org/>

Gegants Santa Maria 1080 <https://www.youtube.com/watch?v=IQUKOIyFGZs>

Passacarrers s'horabaixa de Sa Bubota (2017)

https://www.youtube.com/watch?v=_ASjfbhGxA

IB3 TV. La nit de sa bubota, la nit de les rondalles

https://www.youtube.com/watch?v=zI_KkJpuISY

Trobada de Santa Maria del Camí, Mallorca 2014

<https://www.youtube.com/watch?v=f6QDk6HdnPM>

SANTANYÍ

En Bernat Cinclaus i na Maria Ramis

(Santanyí)

Els personatges a qui representen són extrets de les llegendes i la història santanyinera, concretament de la zona d'Es Llombards.

Històricament la família Cinclaus, de la que es té notícia a Santanyí des de 1309 a 1453, és considerada una família amb un cert nivell social. Els seus membres tenien càrrecs influents (escrivans reials, mostassafs, consellers, homes d'armes...) i propietats, tant a la vila com repartides per tot el terme. Però la vertadera dimensió d'aquests personatges ha arribat a través de la cultura oral.

Algunes d'aquestes llegendes contenen que Bernat posseïa grans poders màgics i tenia a les seves ordres cinc dimonis boiets, ca un dels quals tenia una clau d'or per obrir les portes de les seves estances, les cinc claus daurades que porta en Bernat en el seu escut d'armes. Ell era capaç de controlar la pluja i les aus de rapinya, multiplicava i feia

desaparèixer les collites segons fossin d'amics o enemics... i tenia un túnel subterrani que li permetia anar de Sa Torre Almunia, lloc on es localitza la llegenda, fins a Palma en només cinc minuts. Segles després de mort, algunes imatges espectrals encara apareixen a la torre.

Sa Torre Almunia, de la possessió des Rafal des Porcs, és l'escenari d'altres llegendes on ara en Bernat Cinclaus està acompanyat per na Maria Ramis. Una d'elles diu que eren matrimoni, que vivien a la torre com a torrers i que ells mateixos l'havien construïda; Bernat col·locava les pedres que na Maria li duïa de la murada mil·lenària del poblat talaiòtic des Baus. Aquesta llegenda afirma que na Maria era un ésser mig mascle i mig femella i per això podia carregar tantes pedres.

Altres llegendes parlen de l'enfrontament de Maria i Bernat amb els moros, pirates i corsaris que atacaven la torre, fins i tot una d'elles parla del segrest de la filla del matrimoni. Una altra diu que de la torre partia un passadís que en Bernat utilitzava per anar a informar el rei en Jaume sobre la presència de moros.

Material gràfic Santanyí:

Trobada de Santanyí 2011 <https://youtu.be/sSr-uO6xvoE>

II Trobada de Santanyí <https://youtu.be/FXqb5ScIxBY>

Gegants Santanyí 15 <https://youtu.be/Gnf1PrZztR8>

SINEU

En Marc i na Maria Àngels

(Sineu)

Els noms dels gegants fan referència als patrons del poble, Sant Marc i la Mare de Déu dels Àngels. Les festivitats de la primavera i de l'estiu.

En Marc és un ferrer, que representa als menestrals de la vila. Porta una ferradura a la mà esquerra i un martell a l'altra. Vestit amb colors grisos, cels i blaus, porta un davantal de pell marró fermat pel coll i la cintura.

Un ferrer és un menestral que té l'ofici de treballar el ferro, sovint en una ferreria. Algunes eines bàsiques del ferrer són el mall, el martell, la manxa i l'enclusa.

Na Maria Àngels, vestida de pagesa, representa una collidora de figues¹¹, una de les feines de camp de Sineu. Vesteix de feiner amb un capell de palmes que tant du posat com penjat a l'esquena amb un cordillet, un mocador negre sobre les espatlles i porta un davantal blanc i vermell. A la mà dreta du un paner i a l'esquerra aguanta una figa.

Material gràfic Sineu:

X Trobada de Gegants a Sineu <https://youtu.be/Z1nk6gBPPfg>

Colla de gegants de la Vila de Sineu <https://www.facebook.com/gegantsviladesineu>

Trobada de Sineu, Mallorca 2014 <https://youtu.be/n11NajCML8g>

SÓLLER

N'Antoni i na Catalina (Sóller)

Sóller, gràcies a la iniciativa de l'Associació de Comerciants del Carrer de la Lluna, recuperarà l'any 1996 una tradició que mai no havia d'haver desaparegut de la Vall. Prenent com a models dos joves sollerics, na Catalina Pomar i en Toni Aguiló, els comerciants i botiguers de l'emblemàtic carrer solleric elaboraren les figures dels gegants pagesos per participar a les festes de Sant Bartomeu d'aquell any.

El gegant, n'Antoni, com a complement més destacat, de vegades porta amb la mà un paner ple de taronges, fruita molt típica dels horts i marjades de Sóller. Altres vegades

¹¹ El poble de Sineu i Lloret de Vistalegre són veïnats i per això coincideix l'ofici de la geganta de Sineu amb el dels gegants de Lloret.

du unes tisores de podar, suposadament per arreglar les branques dels tarongers sollerics.

La geganta, na Catalina, porta a la mà dreta un hermós ram de flors.

Sóller és la pionera dels cítrics de Balears. A la seva horta es conreen les taronges que van conquerir els mercats d'ultramar, especialment de França.

Material gràfic Sóller:

No se n'ha trobat.

SON ESPANYOLET

En Gaietà i n'Assumpció (Son Espanyolet)

Reben el nom del patró de la barriada i de la titular de la parròquia. La seva indumentària és el vestit de mudar del segle XVIII emprat per la gent acomodada per anar a festes i misses majors. En Gaietà es presenta amb una camisa blanca de fil, amb un guardapits al damunt de color groguenc. Els calçons són de bufes de color blau marí amb una faixa de color marró, les sabates negres cordades i calces de color cru. Al cap duu un mocador que tapa els seus cabells i un capell que li penja a l'esquena.

N'Assumpció vesteix gipó negre que marca la seva figura i una falda de color d'oli oliva. Al cap duu un rebosillo tradicional i damunt d'ell una capeta a conjunt amb la falda que acostumava a posar-se per anar a missa. A més va enjoiada amb cadenes d'or, polseres de perles, agulles i un ventall a la mà.

Sa Víbria i sa Cucafera

(Son Espanyolet)

Acompanyen els gegants dues figures ben singulars. La Víbria simula una femella de drac, com si fos la serpentina fabulosa vençuda per Sant Jordi, una serpentina alada que apareixia com a emblema heràldic en les processos del Corpus, en les coronacions dels reis i en altres festes.

és una Cucafera. Consisteix en una figura cap amb dues antenes com d'insecte i un cos de tela simulant un cuc. Tot i que originalment una cucafera formava part del grup de dracs infernals¹² i presentava un aspecte més ferotge, la de Son Espanyolet és una cuca de mida menuda i amb una fesomia ben graciosa i que convida a la festa.

Material gràfic Son Espanyolet:

Escola de ball L'Assumpció, pàgina web

<http://www.mallorcaweb.net/lasumpcio/gegants.html>

Festes d'estiu "L'Assumpció Son Espanyolet" 9/8/15 <https://youtu.be/Rdmhz8y0yXw>

Jota dels Gegants "Festes d'estiu l'Assumpció" 7/8/16 <https://youtu.be/xx3M4Y-eHZQ>

SON SARDINA

Na Comas i en Comaro

(Son Sardina)

Na Comas era una botiguera molt coneguda a Son Sardina. Regentava una botiga de queviures i la seva popularitat va fer que a l'hora de fer els gegants es pensàs en ella per a la figura femenina.

¹² "El joc i la festa" de l'enciclopèdia temàtica PROA.

En Comaro era un fariner, també de Son Sardina. El malnom de Comaro li venia de família, ja que hi havia hagut algunes dones de la seva branca familiar més directa que havien exercit l'ofici de comare.

Desafortunadament na Comas i en Comaro moriren, però pogueren veure tant les figures gegantines que els representaven com l'estimació que cap a ells els tenia la barriada de Son Sardina, amb el fet de voler immortalitzar-los amb la construcció d'aquests dos gegants.

Antigament eren dos caparrots que s'adaptaren per convertir-los en gegants, per això tenen el coll tan ample i la boca oberta.

En Cosmet (Son Sardina)

En Cosmet, igual que els altres gegants del barri, també representa un veí de Son Sardina. En aquest cas es tracta d'un agranador de carrers, en Cosmet. En aquest cas estam davant un gegant "manotes", dels que duen els braços només cosits al cos per les aixelles i que en voltar s'eleven i fan acotar tots els qui gosen posar-s'hi devora, per evitar rebre qualque clatellada.

Material gràfic Son Sardina:

Gegants de Son Sardina, Facebook <https://www.facebook.com/GegantsdeSonSardina/>

Festes de Son Sardina 2014 – Cercavila amb els gegants i els xeremiers (ballant "El Bon Jesús") <https://youtu.be/OrJj3Q-VAFA>

Lipdub Son Sardina: Mallorca, m'agrada! <https://youtu.be/hNNGg1snnZo>

Son Sardina, Ball de gegants de Son Sardina, Alaró 2008

<https://youtu.be/d6GO2LymgyE>

VALLDEMOSSA

Els dos gegants foren encarregats pel Consolat General de Polònia a Barcelona i l'Associació Festivals Chopin de Valldemossa, amb motiu de l'any Chopin però temps més tard, l'Ajuntament de Valldemossa els va sol·licitar i finalment foren entregats al poble.

Frédéric Chopin i George Sand (Valldemossa)

Va néixer a Varsovia l'any 1810 i morí a París al 1849. Fou un compositor i virtuós pianista considerat com un dels més importants de la història i un dels majors representants del Romanticisme musical.

Chopin va realitzar un viatge a Mallorca l'hivern de 1838-1839 acompanyat de l'escriptora George Sand. La salut del compositor havia empitjorat i li varen recomanar el clima més saludable de les Illes Balears.

Varen romandre a una de les cel·les de la Cartoixa de Valldemossa. Chopin va fer dur el seu piano des de París per seguir composant.

A Mallorca li confirmaren el diagnòstic de la seva malaltia: tenia tuberculosi. El que havia de ser un viatge de plaer, acabà essent un desastre. La constant humitat va empitjorar la salut del compositor. Abans de fer dos mesos de la seva arribada, hagueren de partir de l'illa per l'empitjorament de la salut del music.

Durant la seva estança va compondre amb aquest piano obres com alguns dels seus Preludis, una Polonesa, la segona Balada i el seu tercer Scherzo. Chopin va vendre el seu piano a Mallorca a la família Canut.

George Sand era el pseudònim que la baronessa Dudevant utilitzava per signar les seves obres literàries. La relació entre els dos artistes va durar aproximadament vuit anys. Durant la seva estada a Mallorca va escriure *Un hivern a Mallorca* un quadern de viatge autobiogràfic a on explica el seu viatge i estada amb Chopin a la illa.

Material gràfic Valldemossa:

Barcelona recorda Chopin https://youtu.be/uW7Z_nSdEOo

Arriben els gegants Chopin <http://www.gegants.cat/2010/09/arriben-els-gegants-chopin/>

Chopin 044 <https://youtu.be/3PDhD2Z1-N4>

4.7 Els gegants a l'Escola

Un dels objectius d'aquest estudi és la d'oferir un recurs als centres educatius per tal de promocionar i afavorir la presència de la cultura dels gegants dins l'aula.

En el mateix sentit, el capítol II de la Llei 1/2002¹³ de cultura popular i tradicional estableix les *mesures de protecció i promoció de la cultura popular i tradicional i la presència d'aquesta en el sistema educatiu*.

L'article 6 de la mateixa Llei disposa que *“l'administració educativa ha de preveure en els currículums dels diferents nivells, etapes, cicles, graus i modalitats dels sistema educatiu, el coneixement de la cultura popular i tradicional, pròpia de cada localitat i general de cada una de les Illes Balears. Així mateix ha de promoure, entre els alumnes, la participació activa en la comprensió, la conservació i la difusió de la cultura popular i tradicional.”*

Moltes vegades, treballar la cultura popular a l'escola s'ha fet d'una manera més teòrica i allunyada del context proper dels alumnes, i no amb una intenció de transmissió de coneixements. Amb aquest treball es presenta la cultura popular i tradicional com objecte i medi d'estudi, un projecte global a partir del qual poder treballar totes les àrees de coneixement des d'un caire motivant i significatiu per a l'alumnat.

El moviment dels gegants d'escola és relativament poc conegut a la illa. Existeixen alguns centres que guarden a les seves dependències gegants cedits d'altres entitats. Per exemple el CP Sant Jordi, amb una parella que els cedí l'Associació de Veïnats del poble; o el cas dels gegants de l'AAVV de la Colònia de Sant Jordi que es cedeixen a l'Amipa de l'escola.

Hi ha centres que, en qualque moment, han construït els seus propis gegants dins un projecte educatiu que la seva finalitat era la construcció de les figures. A Mallorca es coneixen alguns casos: els gegantons del CP Montaura de Mancor de la Vall, avui desapareguts; na Tomassa, una geganta que feu l'Amipa d'Alaró al 1995; na Felipa, que

¹³ Llei 1/2002, de 19 de març de cultura popular i tradicional que pretén protegir, fomentar i difondre les nostres tradicions i mostres culturals pròpies, que són un dels pilars per conformar la nostra identitat com a poble i com a grup social.

es va fer l'any 2000 al CP Felip Bauçà de Palma i que avui es troba desmuntada; i la parella de gegants feta pels pares del col·legi Sant Vicenç de Paül a Manacor el 2001; el CIDE de Son Rapinya; el gegantó del Col·legi Santa Maris a Son Armadans; els alumnes de 5è i 6è del Col·legi Sagrats Cors de Son Espanyolet; al CEIP Jaume III de Lluçmajor també tenen un gegantó.

On sí són un fenomen estès és a Catalunya, fins el punt que l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya va crear una Comissió Educativa enfocada a incloure el món geganter a les escoles.

Però tant els gegants que alguns centres mallorquins han creat com la finalitat de la Comissió Educativa de l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya, tenen en comú la utilització dels gegants per treballar únicament la figura gegantina i el món geganter i no altres aspectes de la nostra cultura que li són propers i que són, per tant, susceptibles de ser aplicats dins l'aula.

El gegant ha de ser el fil conductor per tal de treballar molts altres aspectes curriculars per mitjà d'un projecte global que inclou totes les àrees i competències.

4.7.1 Competències bàsiques

1. Competència comunicativa lingüística i audiovisual: Els alumnes treballaran la competència oral a partir de la descripció, explicació, justificació, interpretació o argumentació, tant a nivell individual com en grup.

La competència escrita els infants produiran textos descriptius, imaginatius, explicatius i narratius (inventaran rodolins, endevinalles i d'altres) a nivell individual, en petit grup o de grup classe. Treballaran les estructures lingüístiques comunes, la redacció de resums o esquemes, tenint cura de la seva presentació i de les normes ortogràfiques.

La competència literària partirà de les lectures que acompanyen al gegants, afavorint una millora de l'hàbit lector, per tal de despertar inquietuds per descobrir les històries amagades darrera dels personatges.

La competència plurilingüe i intercultural: Conèixer gegants d'altres països permetrà enriquir-se dels diferents costums socials derivats dels nous personatges.

2. Competència artística i cultural: Arribarem al coneixement de la nostra cultura i d'altres cultures a partir de l'observació dels gegants, el seu vestuari, ornaments; i el coneixement de la història que envolta a cada un d'ells. Els podem situar dins d'una època, un espai i uns moviments amb les seves característiques artístiques.
3. Tractament de la informació: Es precisa incorporar les diferents habilitats per cercar informació que permetrà arribar a conèixer l'existència dels gegants arreu del món fins als propis de la localitat. Imatges, llocs web, vídeos, els aproparan a aquest món del que hauran de reflexionar i analitzar trobant estratègies que els permetin llegir, de forma crítica, una informació.
4. Competència matemàtica: Produir i interpretar diferents tipus d'informació (mesurar i pesar els gegants) per ampliar coneixements sobre aspectes quantitatius i per entendre i resoldre situacions relacionades amb el món geganter (organització d'una trobada, càlcul de l'aigua dels portadors, vehicle adequat per transport de les figures...) a partir de l'experimentació, l'elaboració d'hipòtesis i la recerca de conclusions individuals i col·lectives.
5. Competència aprendre a aprendre: Elaborant un treball en grup o individual, creant nous personatges. Aprendre a defensar les seves opinions i a arribar a un consens. A més de compartir coneixements, ajudar-se entre ells i ser responsables i solidaris. Enriquir-se de totes les diversitats i opinions fomentant el diàleg i les relacions amb els companys, arribant a relacionar-se de forma adequada.
6. Competència d'autonomia i iniciativa personal: Seran responsables de les decisions pròpies i les preses entre tots. Faran recerca de material i d'informació. Intentar involucrar altres membres de la comunitat educativa com els pares. Crear estratègies per enfrontar-se a qualsevol situació i resoldre-la d'una forma positiva.
7. Competència social i ciutadana: El respecte i l'entesa en l'ambient educatiu són imprescindibles per tal de poder resoldre conflictes a partir del diàleg. Ser

conscients que tothom té cabuda en aquest món i hem de treballar per millorar-lo cada dia. Fomentar el treball cooperatiu, l'autonomia i la iniciativa social i personal i la força d'aprendre gràcies a la cooperació dels altres.

4.7.2 Relació de continguts que es poden treballar per matèries.

Llengua catalana i literatura

1. Participació activa en qualsevol situació comunicativa dins l'aula com explicació de vivències personals.
2. Producció de textos orals propis, exposicions, explicacions adaptant el to de veu o el gest a la situació comunicativa i amb la utilització de la comunicació audiovisual, sempre que l'activitat ho requereixi.
3. Interès per expressar-se amb bona entonació i pronunciació amb sentiment i emoció.
4. Comprensió de textos orals de diferents tipus, formats i mitjans, per obtenir informació i per aprendre.
5. Interès i respecte per les intervencions dels altres.
6. Interès pels textos escrits i audiovisuals com a font d'informació i d'aprenentatges i com a mitjà de comunicació i d'aprenentatge d'experiències.
7. Interès i curiositat per mirar o llegir contes i rondalles.
8. Composició de textos senzills produïts en diferents situacions.
9. Escripció de textos narratius basats en models observats i analitzats.
10. Valoració de la llengua com a instrument de comunicació, d'aprenentatge i d'aproximació a altres cultures.
11. Valoració de la llengua i cultura de les illes a partir del coneixement i valoració de la pròpia identitat lingüística i de la seva riquesa dins el món geganter.

Matemàtiques

1. Mesura de les diferents magnituds amb l'ús d'unitats (longitud, massa, capacitat i temps).
2. Descripció oral del procés de mesura i estimació.
3. Comparació directa i indirecta. Ordenació de mesures de les diferents magnituds.

4. Recollida de dades sobre fets coneguts tot utilitzant tècniques de recompte senzilles, ordenar-les i expressar-les mitjançant gràfics (taules de dades, gràfics de barres, pictogrames), usant les TIC si s'escau.
5. Resolució de problemes matemàtics.
6. Comprensió i identificació de formes geomètriques en l'entorn proper.
7. Utilització de punts de referència per moure's i orientar-se en el pla.

Coneixement del Medi Natural, Social i Cultural

1. Representació de situacions quotidianes on s'assumeixin rols culturals diferents del propi, s'observi les manifestacions culturals de l'entorn i es valori la seva diversitat i riquesa.
2. Observació del canvi en els persones al llarg del temps i comparar-los amb els gegants que sempre es mantenen igual.
3. Ús de les fonts orals, imatges i materials per reconstruir la història. Valoració de l'intercanvi comunicatiu dins del grup.
4. Fer treballs d'investigació a partir de qüestions donades, mitjançant el treball cooperatiu i l'ús de les TIC.
5. Ús de fonts d'informació històrica diverses per obtenir informació i evidenciar els canvis i continuïtats al llarg del temps d'aspectes de la vida quotidiana de l'entorn proper.
6. Ordenació, mitjançant un eix cronològic, de diversos fets històrics en els que s'han basat alguns dels gegants de la illa.
7. Identificació del treball i les principals activitats econòmiques de l'entorn quotidià a partir d'observació i coneixement d'imatges.
8. Cerca, amb ajudes, a Internet. Reconeixement de les pàgines web.
9. Reconeixement de les manifestacions culturals, com a element de cohesió social.

Educació artística

1. Exploració i diàleg al voltant de les imatges, produccions audiovisuals i objectes que poden explicar el món geganter.
2. Identificació dels diversos materials i les tecnologies que s'utilitzen en la creació d'un gegant.

3. Interès pel coneixement de les manifestacions populars i tradicionals de Mallorca i de la seva imatgeria i de les cultures dels companys i companyes amb experiències diferents.
4. Expressió oral d'idees, emocions i experiències que desvetllen les manifestacions culturals i artístiques: espectacles, festes populars, festes dels pobles.
5. Interès per participar i gaudir en les manifestacions artístiques que ofereix l'entorn: dansa i festes tradicionals.
6. Assumir responsabilitats i afavorir dinàmiques de treball cooperatiu i participatiu en l'elaboració de projectes artístics i culturals.
7. Interès, valoració i respecte pel fet artístic propi i dels altres i per les obres artístiques de diferents característiques.
8. Consciència del propi aprenentatge en els processos de la producció, creació i interpretació artística.
9. Disseny i composició individual i col·lectiva d'imatges i objectes geganters amb l'ús de materials diversos.
10. Composició individual i col·lectiva de coreografies pels balls de gegants.
11. Interpretació i audició musicals de melodies del món geganter mitjançant partitures musicals.

4.7.3 Propostes d'activitats.

Els gegants són figures que han captivat des de sempre a petits i grans. Tenen la capacitat de fer-nos viure moments d'il·lusió, de goig, de transportar-nos a un *món de rondalla*¹⁴. Usem aquesta capacitat per apropar la cultura popular i les tradicions als joves.

Hi ha activitats que són comunes a totes les categories dels gegants, i d'altres més pròpies d'un grup concret. Les activitats poden estar adreçades a conèixer el món geganter de la illa o, arrel del gegant, explorar i treballar els coneixements propis del cicle educatiu.

¹⁴ Gegants, Nans i altres entremesos. Pàgina 7.

Activitats per a tots els gegants. Per conèixer món geganter:

1. Elaboració d'un punt de llibre amb el gegant del nostre poble o barri, o amb el gegant que més ens agrada.
2. Celebració d'una gimcana sobre els gegants.
3. Visita d'una colla de gegants i geganers.
4. Construcció d'un gegant.
5. Fer fitxes dels gegants del poble o barri, i comparar-los amb altres gegants.
6. Organitzar un cercavila pel barri o poble amb el gegant construït pels alumnes.
7. Recerca d'informació de gegants d'altres indrets del món.

Activitats per a tots els gegants.

1. Fer fitxa amb les dades dels gegants.
2. Fer mural comparant la grandària dels gegants.
3. Comparar grandària de les figures amb l'altura d'una persona adulta i la d'un infant.
4. Fer un còmic explicant la història del gegant.
5. Conèixer les seves cançons i danses, si en tenen.
6. Representació de les històries: mímicament, dramàticament, amb narrador (adaptant-ho al teatre, ombres xineses, titelles)
7. Inventar-se cançons a partir de les històries.
8. Crear danses per ballar amb les composicions musicals dels gegants.
9. Contar la història usant les noves tecnologies.
10. Fer racó a l'aula de la cultura popular.
11. Construcció d'un gegant.
12. Invenció de la música i dansa que acompanyarà al gegant.
13. Visites guiades als gegants: Cases de la Vila, Ajuntaments, Consell Insular, Colles geganteres.
14. Entrevistar a les colles geganteres.
15. Gaudir d'una trobada de gegants.
16. Conèixer la vida i costums dels mallorquins de temps passat.
17. Entendre l'organització social de classes en èpoques passades.

18. Recerca i creació de glosses, poemes, dites populars.
19. Analitzar l'evolució dels noms propis de la illa.

Activitats gegants històrics.

1. Fer línia del temps cronològic a on situar el personatge del gegant.
2. Conèixer el Regne Privatiu de Mallorca a partir de les històries dels gegants.
3. Descobrir les diferents civilitzacions que han deixat empremta a les illes.
4. Elegir personatges de la història de les illes dignes de ser representats per un gegant.
5. Visita o excursió als llocs històrics relacionats amb les figures.
6. Recerca de les llegendes del Rei Jaume I.
7. Fer un taller de fones.

Activitats gegants rondalla, llegendes i dites.

1. Audició d'una rondalla.
2. Contar rondalles.
3. Inventar un final diferent a la història.
4. Crear el conte, rondalla o la història que acompanyarà al gegant de la classe.
5. Analitzar les frases fetes típiques de les rondalles.
6. Conèixer vocabulari ja en desús, del mallorquí antic.
7. Descobrir les mesures antigues.
8. Construir un fitxer amb les rondalles i històries apreses.
9. Endinsar-nos dins els món de la rondalla, descobrint altres rondalles no relacionades amb les figures.
10. Localitzar i reconèixer els llocs de Mallorca que apareixen a les rondalles.
11. Recull de dites populars i refranys que es troben a les rondalles.
12. Descobriments de la fauna i flora de l'ecosistema propi de l'illa.
13. Recrear menjars i plats antics.
14. Treballar els rols familiars.

Activitats gegants oficis.

1. Conèixer els oficis tradicionals que s'han perdut.
2. Analitzar el perquè de la seva desaparició.
3. Elaborar llistat de vocabulari.
4. Recerca d'altres oficis antics que no estan representats per les figures gegantines però que també estan en procés de desaparició o ja han desaparegut.
5. Entrevista d'algun padrí o padrina que ens pugui explicar com era la vida a l'illa fa cinquanta anys i els oficis d'aquell temps.
6. Visita a possessions o excursions a on veure les eines i els llocs de feina.

Activitats gegants parella de pagesos.

1. Fixar-se en la vestimenta de l'època i comparar-la amb els altres gegants.
2. Conèixer el vocabulari de la vestimenta.
3. Analitzar les característiques de cada parella, que són la representació del poble o barri a on pertanyen.
4. Evolució i diferències entre la vestimenta antiga i l'actual.

Activitats gegants restants.

1. Saber perquè aquell gegant/a representa aquell poble o barri.
2. Conèixer la seva història.
3. Investigar si són exclusius d'un lloc concret o representen una figura més popular.

5. Conclusions

El que és important en un projecte no és el final sinó el camí recorregut. Kavafis ja ens ho recorda magistralment en el seu poema d'Ítaca. No és important arribar, sinó el que aprens en el viatge.

Aquest treball ha sigut un bon viatge del que he après més del que em pensava en un principi. La idea original del meu treball era molt més senzilla del que finalment ha resultat essent.

Inicialment tenia la necessitat de conèixer les històries que hi havia darrera de cada gegant per poder-les contar als menuts de la casa. Com que no hi ha cap recull d'aquestes característiques vaig enfocar el meu Treball de Fi de Grau en la recerca de tota aquesta informació per a que pogués ser utilitzada per educadors i famílies, amb l'objectiu d'apropar el món geganter als infants.

Però la proposta de canvi de la temàtica cap a una aplicació didàctica dins les aules, m'ha fet veure quan valuós pot arribar a ser aquest recurs per treballar els continguts curriculars d'una manera més propera, motivant i engrescadora. Al llarg de la carrera ens han anat transmetent la necessitat de cercar un context proper a l'infant a l'hora de tractar la informació, de demostrar que no són matèries encaixonades sinó que totes estan relacionades entre sí, bàsicament ens han estat donant les pautes del treball per projectes. I els gegants esdevenen un projecte interessant amb moltes possibilitats.

A la introducció del document he fet menció a la necessitat de conèixer la cultura popular i tradicions del lloc a on vius per tal de no perdre les arrels i trets d'identitat que ens uneixen a altres persones, a un lloc. Aquest sentiment de pertinença a un grup o a un lloc, al meu parer, és molt important treballar-ho per tal que cada individu es senti responsable del bon funcionament i continuïtat de la comunitat. Crec que això està íntimament relacionat amb la manca de valors que les societats actuals estan vivint. Si la gent fos respectuosa, en arribar a un lloc nou intentaria conèixer els costums, aprendre la llengua, formar part de la comunitat, el que entenem com integració. Aquesta passa des de les famílies nouvingudes a vegades no es fa, per tant es necessari crear l'espai perquè els infants sí puguin integrar-se i, per tant, sentir-se un més dins el grup.

Quan es posen en contacte dues cultures, s'origina un canvi que implica quasi sempre una significativa i ràpida reestructuració de la més feble¹⁵. Si volem que la nostra llengua, les nostres tradicions i la nostra cultura popular perdurin, primer es necessari que la coneguïn, es familiaritzin, la se facin seva. I així, ben segur que no restarà en l'oblit. Aconseguirem que el nostre focus cultural¹⁶ suporti la tempesta de l'aculturació, i el sistema cultural no s'extingirà.

¹⁵ El sorprenent encís educatiu de les rondalles mallorquines. (p.227) *El sorprenent ressò dels processos d'aculturació en els contes populars. Ineludibles implicacions educatives.*

¹⁶ Melville Herskovist afirma que a tots els sistemes culturals es poden diferenciar dues parts: una zona de permeabilitat i una zona de resistència on es concentren els interessos del poble, anomenada focus cultural.

6. Agraïments

Vull agrair l'ajuda i les informacions facilitades a Pau Tomàs i Ramis, a l'Associació de Colles geganteres de Mallorca i a les colles geganteres.

I a n'Antoni Artigues que, sense el seu guiatge, no hagués arribat a desenvolupar un treball tan complet.

7. Referències bibliogràfiques

- *Els Gegants de Campos. Es Trinxeter i Madó Coloma*, Campos, Espanya, Societat i Costums, (2006).
- *Els Gegants de l'Agrupació de Colles Geganteres de les Illes Balears: Foner balear i Tanit*, Palma, Espanya, Govern de les Illes Balears, Agrupació Gegantera de les Illes Balears (2007).
- *El patrimoni cultural de Manacor. V Jornades d'estudis locals de Manacor*, Manacor, Espanya, Ajuntament de Manacor (2009).
- *Gegants a l'escola*, Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya, (2016).
- *Gran Enciclopèdia Catalana*.
- *La epopeya de Gilgamesh* (9 de novembre de 2012), National Geographic España. Recuperat de http://www.nationalgeographic.com.es/historia/grandes-reportajes/la-epopeya-de-gilgamesh_6746
- *La Diosa Tanit de Ibiza* Recuperat de <http://www.ibizaisla.es/hippie/tanit-ibiza.html>
- *Puigpunyent 1990*. Recuperat de <https://youtu.be/QFaSoByuUhM>
- *Vermar. LII Festa des Vermar Binissalem. Programa d'actes del 9 al 25 de setembre de 2016*. Ajuntament de Binissalem. Recuperat de <https://www.ajbinissalem.net/wp-content/uploads/2016/09/Programa-Actes-Vermar-2016.pdf>
- Alcover, A.M., (2016), *Aplec de Rondaies Mallorquines*, Palma, Espanya, Editorial Moll.
- Alcover, A.M., Moll, F. De B., (1993), *Diccionari Català-Valencià-Balear*, Palma, Espanya, Editorial Moll.
- Almendro Pons, R., Cortés Puigercós, C., (1982), *Els carboners de Bunyola a través de les fonts orals*, Revista Es Castellet, Col·lectiu Cultural Sitja.
- Amades, J., (1983), *Gegants, Nans i altres entremesos. Costumari Popular Català*. Barcelona, Espanya, La Neotípia.
- Barrio, A., Faus, M., Montserrat, M.T., Ponti, M., Ripoll, J., Valls, N., (1987), *La rondalla a l'escola*, Barcelona, Espanya, Ediciones CEAC.
- Bassa, R., Cabot, M., Díaz, R., Lladonet, J., (1996), *Tris-tras Les rondalles a l'escola*, Palma, Espanya, Editorial Moll.
- Bonet, M. Del M., (1976), *La mort de na Margalida*, Cançons de Festa.
- Bonet, M. Del M., (1969), *Cançó des collir olives*, Coreografies, Ariola Àlbum.
- Casanovas Camps, M.A., (2007) *Història de les Illes Balears*, Palma, Espanya, Editorial Moll.
- Cateura Bennàsse, P., *Jaume II de Mallorca (1276-1285 i 1295-1311)*, Recuperat de http://www.cervantesvirtual.com/bib/historia/monarquia/jaume_iim.shtml
- Charpentier, L., (1971), *Los gigantes y el misterio de los orígenes*, Barcelona, Espanya, Plaza & Janes. Recuperat de <http://www.libroesoterico.com/biblioteca/Varios/VARIOS%203/33437347-Char-Pen-Tier-Louis-Los-Gigantes-y-El-Misterio-de-Los-Origenes.pdf>

- Decret 32/2014 de 18 de juliol, pel qual s'estableix el currículum de l'educació primària a les Illes Balears (BOIB núm. 97 de 19 de juliol de 2014)
- *El 87% del aumento de población en Baleares se debe a inmigración*, (14 de maig de 2011), Diario de Mallorca. Recuperat de <http://www.diariodemallorca.es/mallorca/2011/05/14/87-aumento-poblacion-baleares-debe-inmigracion/669862.html>
- *Els alumnes de primària recorden la figura de Salvador Galmés a través de visites guiades teatralitzades*. Ajuntament de Sant Llorenç des Cardassar. Recuperat de <http://www.santllorenc.cat/santllorenc/ca/noticies/els-alumnes-de-primaria-recorden-la-figura-de-salvador-galmes-traves-de-visites-guidades>
- Gomila, J., (2013), *El nom de les coses: l'Espardenyer*, Palma, Espanya, Museu de Mallorca. Recuperat de <http://www.gdos.net/museudemallorca/publicacions/espardenyer.pdf>
- Jasso Garau, V.; Torrens Vallori, C., (1999), *Fantasia, realitat, il·lusió – El sorprenent encís educatiu de les Rondalles Mallorquines*, Palma, Espanya, Editorial Moll.
- Llei 1/2002, de 19 de març, de *cultura popular i tradicional de les Illes Balears* (BOIB núm. 38, de 28/03/2002)
- Juanlu, (2014), *Fer llata: un ofici, una tradició*, Bloc La Sajolida, recuperat de <https://lasajolida.com/2014/04/fer-llata-un-ofici-una-tradicio/>
- Morro Marcé, M., *En Soler, el bandejat*, Rondalla popular. Recuperat de <http://gegantssantamaria.org/rondalles/en-soler-el-bandejat>
- Morro Marcé, M., *L'avenc de Son Pou*, Rondalla popular. Recuperat de <http://gegantssantamaria.org/rondalles/lavenc-de-son-pou>
- Nadal Cañellas, J., (2000) *Els foners balears*, Palma, Espanya, Grup Serra.
- Orte Socias, C., Ballester Brage, L., (2015), *Anuari de l'educació de les Illes Balears 2015*, Palma, Espanya, Fundació Guillem Cifre de Colonya.
- Rajadell i Puiggròs, N., (1994), El conte popular català com a eina de transmissió dels valors educatius, La literatura infantil i juvenil, *Temps d'educació (12) Segon semestre 1994*, p.81-106.
- Rodari, G., (2008), *Gramàtica de la fantasia*, Barcelona, Espanya, Edicions 62.
- Sabrafin, G., (2006), *Llegendes de les Illes Balears – El drac de na Coca*, Pollença, Espanya, El Gall Editor.
- Simonet i Clar, J., (2004), *Carboners i traginers a Alaró: El món del carbó*, Palma de Mallorca, Espanya.
- Tomàs i Ramis, P., (2017), *Els gegants de Lluçmajor, un per un*, Palma, Espanya, Ajuntament de Lluçmajor.
- Tomàs i Ramis, P., (2010), *Els gegants de Mallorca*, Pollença, Espanya, El Gall Editor.
- Tomàs i Ramis, P., (2006-2007) Fitxes Gegants Mallorquins. *Diario de Mallorca*, Diari de l'escola. Recuperat de:

- Gegants Agrupació de Colles <https://es.scribd.com/document/19874867/Gegants-de-l-Agrupacio-de-Colles>
- Gegants d'Alaró <https://es.scribd.com/document/19834508/Gegants-d-Alaro>
- Gegants d'Alcúdia <https://es.scribd.com/document/19874844/Gegants-d-Alcudia>
- Gegants de Binissalem <https://es.scribd.com/document/19874787/Gegants-de-Binissalem>
- Gegants de Bunyola <https://es.scribd.com/document/19874936/Gegants-de-Bunyola>
- Gegants de Calvià <https://es.scribd.com/document/19800570/Gegants-de-Calvia>
- Gegants de Campos <https://es.scribd.com/document/19874800/Gegants-de-Campos>
- Gegants de Campos Associació <https://es.scribd.com/document/19874816/Gegants-de-Campos-Associacio>
- Gegants de Capdepera <https://es.scribd.com/document/19834572/Gegants-de-Capdepera>
- Gegants del Consell Insular <https://es.scribd.com/document/19834523/Gegants-del-Consell-Insular-Jaume-II-i-Esclaramunda>
- Gegants del Consell Insular <https://es.scribd.com/document/19834543/Gegants-del-Consell-Insular-Sanc-I-i-Jaume-III>
- Gegants de Felanitx <https://es.scribd.com/document/19874759/Gegants-de-Felanitx>
- Gegants d'Inca <https://es.scribd.com/document/19800537/Gegants-d-Inca>
- Gegants de Lluçmajor <https://es.scribd.com/document/19800484/Gegants-de-Llucmajor>
- Gegants de Mallorca <https://es.scribd.com/document/19800097/Gegants-de-Mallorca-introduccio>
- Gegants de Manacor <https://es.scribd.com/document/19800371/Gegants-de-Manacor>
- Gegants de Mancor de la Vall <https://es.scribd.com/document/19834626/Gegants-de-Mancor-de-la-Vall>
- Geganta de Marratxí <https://es.scribd.com/document/19834555/Geganta-de-Marratxi>
- Gegant de Marratxí <https://es.scribd.com/document/19874917/Gegant-de-Marratxi>
- Gegants de Muro <https://es.scribd.com/document/19834599/Gegants-de-Muro>
- Gegants de Palma <https://es.scribd.com/document/19800583/Gegants-de-Palma-Tomeu-i-Margalida>
- Gegants de Palma <https://es.scribd.com/document/19800399/Gegants-de-Palma-Xeremiers>
- Gegants de Pollença <https://es.scribd.com/document/19834619/Gegants-de-Pollenca>
- Gegants de Porreres <https://es.scribd.com/document/19874951/Gegants-de-Porreres>

- Gegants de Sa Pobla <https://es.scribd.com/document/19800440/Gegants-de-Sa-Pobla>
 - Gegants de Santa Eugènia <https://es.scribd.com/document/19874882/Gegants-de-Santa-Eugenia>
 - Gegants de Santa Maria <https://es.scribd.com/document/19874895/Gegants-de-Santa-Maria-del-Cami>
 - Gegants de Santanyí <https://es.scribd.com/document/19874775/Gegants-de-Santanyi>
 - Gegants de Sineu <https://es.scribd.com/document/19834662/Gegants-de-Sineu>
 - Gegants de Son Sardina <https://es.scribd.com/document/19834607/Gegants-de-Son-Sardina>
 - Gegants de Sóller <https://es.scribd.com/document/19800560/Gegants-de-Soller>
- Tomàs i Ramis, P., (2017) *Gegants mallorquins*, Mediateca festes.org L'espai on comença la festa. Recuperat de <http://www.festes.org/arxius/gegantsmallorquins.pdf>
 - Tomàs i Ramis, P., (2008), *La cultura popular a l'escola*, Palma, Espanya, Consell de Mallorca. (fulletó)
 - Tomàs i Ramis, P., (2008), *Retalla els gegants*, Palma, Espanya, Consell de Mallorca. (fulletó)
 - Valero i Martí, G., (2013), *Les possessions de la Serra de Tramuntana. Història i patrimoni*, Palma, Espanya, José J. Olañeta Editor

Imatges

- Blog *La darrera hora geganter de Mallorca*. Recuperat de <http://ladarrerahorageanterademallorca.blogspot.com.es/p/gegants-mallorquins.html>
- Pàgina web *Els moratons*. Recuperat de <http://www.elmoretons.com/gegants/trobada/2007/2007.html>
- Pàgina web *Geganters de Calvià*. Recuperat de <https://gegantersdecalvia.weebly.com/galeria.html>
- Blog *Els gegants de Maó*. Recuperat de <http://geganters-mao.balearweb.net/post/120429>
- Pàgina web *Gegants i Capgrossos de la Sala*. Recuperat de <https://get.google.com/albumarchive/113215380393376915453?source=pwa>
- Tomàs i Ramis, P., (2017), *Els gegants de Lluçmajor, un per un*, Palma, Espanya, Ajuntament de Lluçmajor.

Colles geganteres

- Alaró: Geganters Alaró. Recuperat de <http://www.mallorcaweb.net/cabritibassa/>
- Alcúdia: Colla de geganters d'Alcúdia. Recuperat de <http://gegantsalcudia.blogspot.com/>
- Calvià: Geganters de Calvià. Recuperat de <https://gegantersdecalvia.weebly.com/>
- Manacor: Colla geganter de Sant Domingo (Manacor). Recuperat de

<http://www.elsmoretons.com/gegants/gegants.html>

- Gegants i Capgrossos de la Sala (Palma). Recuperat de <http://gegantsicapgrossosdelasala.webs.com/>
- Gegants de Pollença. Recuperat de <http://www.gegantsdepollensa.com/>
- Santa Maria: Colla de gegants de Santa Maria del Camí. Recuperat de <http://gegantssantamaria.org/>
- Son Espanyolet: Escola de ball l'Assumpció. Recuperat de <http://www.mallorcaweb.net/lassumpcio/gegants.html>

ANNEX

Índex de gegants

Parella de pagesos

L'amo en Jaume Panxa-roja i Madò Aina	19
En Miquel i na Càndida	40
En Tòfol i na Francinaina	50
En Tomeu i na Margalida	51
En Roc i na Bet	54
N'Antoni i na Margalida	56
En Mateu i na Margalida	60
N'Antoni i na Catalina	66

Personatges històrics

Foner	16
Tanit	17
En Cabrit i en Bassa	18
Jaume I	23
Violant d'Hongria	24
Abu Yahya	24
Na Fàtima	25
Jaume II	32
Reina Esclaramonda de Foix i Cardona	33
Sanç I	34
Jaume III	35
En Barba-rossa	43
Mossèn Antoni M. Alcover	46
Mossèn Salvador Galmés	58
Frédéric Chopin i George Sand	70

Oficis tradicionals

En Jaume i n'Aina	20
En Mateu	21
Na Bàrbara	22
Es Vaquer	27
Sa Collidora de Tàpares	28
En Roc i n'Esperança	29
En Tomeu	30
N'Elisabeth	31
Els gegants Sabaters	38
En Domingo i Na Loreto	39
En Joan i na Llúcia	48
En Bernat i n'Eugènia	59
En Marc i na Maria Àngels	65

Rondalles, llegendes i dites

Na Maria Enganxa	36
El Gegant des Macolí	37
En Pere Taleca	40
La Fada Morgana	41
L'Amo de So na Moixa	42
Na Joanota	43
La Bruixa Tavèn	44
Na Catalineta	47
El Bou d'Or i na Fàtima	55
En Martí Tacó i Sa Reina	57
En Jaume Belluguins i n'Angolina Trebolina	58
Soler, el Bandejat	61
Na Maria de Coanegra	63
En Bernat Cinclaus i na Maria Ramis	64

Resta de gegants

En Pere i na Victòria	20
Tio Pep de sa Pipa	25
Madò Coloma	26
Es Trinxeter	27
En Vicenç i na Catalina	45
En Domingo i en Picarolet	47
En Marçal i Madò Bet	49
N'Antoni i en Joan	50
Parella de Xeremiers	51
Els dimonis Jordi i Pau	52
El Drac de na Coca	52
En Toni i na Maria dels Àngels	53
En Gaietà i n'Assumpció	67
Sa Víbria i sa Cucafera	68
Na Comas i en Comaro	68
En Cosmet	69

Annex 2

Música gegants Foner i Tanit

GEGANTS FONER I TANIT

fabiol i xeremies Autor: Pep Toni Rubio
Encàrreg del Govern Balear pels seus gegants
Febrer de 2007

The musical score is written on a single treble clef staff in 4/4 time. It begins with a key signature of one flat (Bb). The piece consists of several measures, with measure numbers 6, 12, 17, 22, 27, and 33 marked at the start of their respective lines. The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, as well as rests. Trills (tr) are indicated above several notes. There are two first endings (al FI) and two second endings (FI). A section starting at measure 27 is marked 'al §' and 'FI'. The piece concludes with a double bar line and repeat dots. Performance directions include 'relantando' (ritardando) in the final measures.

Annex 3

Música gegants Santa Maria del Camí

TONADA PER UN BALL DE GEGANTS Joan Toni Fuster

Tonada per un ball de gegants

(Lletra i música: Joan Toni Fuster Llofriu)

Es gegant i sa geganta
No s'aturen de ballar.
S'han quedat roges ses galtes
De la rum rum...i de vi blanc.

Es gegant Soler s'espanta
De sa vida que tendrà
Du un sac ple de carabasses
De la rum rum... i per menjar.

De Son Pou, de les entranyes
Hi ha un castell ben encantat
Pes qui arribi fent cucanyes
Hi ha un cofret de diamants.

Na Maria treu sa miula
Cansada de passar fam
Crema un ciri de set lliures
Per la rum rum... i per pam pam.